

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Prebacivanje kodova između engleskog i hrvatskog jezika kod
trojezičnog djeteta

Klara Brkljača

Zagreb, lipanj 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Diplomski rad
Prebacivanje kodova između engleskog i hrvatskog jezika kod
trojezičnog djeteta

Klara Brkljača

izv. prof. dr. sc. Jelena Kuvač Kraljević

doc. dr. sc. Gordana Hržica

Zagreb, lipanj 2017.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad **Prebacivanje kodova između engleskog i hrvatskog jezika kod trojezičnog djeteta** i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Klara Brkljača

Mjesto i datum: Zagreb, lipanj 2017.

Prebacivanje kodova između engleskog i hrvatskog jezika kod trojezičnog djeteta

Klara Brkljača

izv. prof. dr. sc. Jelena Kuvač Kraljević

doc. dr. sc. Gordana Hržica

Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Odsjek za logopediju

Sažetak

Prebacivanje kodova je pojam koji se odnosi na svjesno prelaženje iz jezika u jezik te do te pojave dolazi u situacijama kada i drugi sugovornik poznaje drugi jezik (Prebeg-Vilke, 1991). Sličnu definiciju daje i Jelaska (2005) koja navodi da se dvojezični govornici često služe *preključivanjem*, tj. prijelazom s jednog jezika u drugi unutar iste govorne situacije ili čak rečenice. Različitim istraživanjima dokazano je da je prebacivanje kodova pojava karakteristična za dvojezične i višejezične govornike te da uvelike ovisi o sociolingvističkim čimbenicima što je ujedno i prvi cilj ovog rada - identifikacija uvjeta u kojima dolazi do prebacivanja kodova. Drugi cilj tiče se povezanosti izloženosti djeteta hrvatskom jeziku i povećanja veličine i broja iskaza u istom. Treći se tiče pogrešaka koje čini u svakom pojedinom jeziku.

Kroz razdoblje od četiri mjeseca snimana je govorna produkcija trojezične djevojčice. Sve zvučne datoteke provedene su kroz CLAN program gdje su i transkribirane i kodirane (MacWhiney, 2000) u okviru baze podataka CHILDES (Child Language Data Exchange System). Nakon toga, podatci su obrađeni u Microsoft Excel programu (2010) te SPSS-u (2016). Rezultati su potvrdili koliko su sociolingvistički čimbenici bitni, posebno sugovornik. Nažalost, nije pronađena povezanost povećanja izloženosti hrvatskom jeziku s povećanjem iskaza u hrvatskom zbog različitih ograničenja samog istraživanja. Veći broj pogrešaka djeteta je činilo u engleskom jeziku u kojem je njezin jezični razvoj puno napredniji u odnosu na hrvatski čija se produkcija svodi na ubacivanje jedne riječi u sintaksu engleskog jezika. Pogreške u engleskom jeziku uglavnom su morfološke, dok su u hrvatskom fonološke. Usprkos slabijim jezičnim znanjima u hrvatskom, djevojčica ima izvrsnu komunikaciju sa svim osobama u okolini te se vidi visoka razine komunikacijske kompetencije. Iako nisu svi rezultati potvrdili navode literature, nude dobre smjernice za daljnja istraživanja govorne produkcije dvojezične i višejezične djece.

Ključne riječi: prebacivanje kodova, preključivanje, dvojezičnost, razlozi za prebacivanje

Code-switching between English and Croatian in trilingual child

Klara Brkljača

izv. prof. dr. sc. Jelena Kuvač Kraljević

doc. dr. sc. Gordana Hržica

University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, Department of
Speech and Language Pathology

Summary

Code-switching is a term used for conscious transition from one language to another and this occurs in situations when another person also knows the language (Prebeg-Vilke, 1991). Similar definition is also given by Jelaska (2005) which states that bilingual speakers often use code-switching, i.e. transfer from one language to another within the same speech situation or even sentences. Various research proved that code-switching is a phenomenon characteristic for bilingual and multilingual speakers and largely depends on sociolinguistic factors, which is also a first aim of this work – identification of conditions in which code-switching appears. The second aim concerns correlation of the child's exposure to the Croatian language and the increase of size and number of utterances in the same. The third one concerns the errors made in each language.

Over the four month period speech production of the trilingual child was recorded. All sound files were conducted through CLAN program where they were also transcribed and encoded (MacWhiney, 2000) within the CHILDES (Child Language Data Exchange System) database. Subsequently, all data were processed in Microsoft Excel (2010) and SPSS (2016). The results confirmed the importance of sociolinguistic factors, especially the role of interlocutor. Unfortunately, no correlation has been found between increased exposure to Croatian language and increase of utterances in Croatian due to various study limitations. The greater number of mistakes was found in English where her language development is far more advanced compared to Croatian whose production is reduced to the insertion of a single word in the syntax of the English language. Errors in English are mostly morphological while in Croatian phonological. Despite weaker language knowledge in Croatian, the child has excellent communication with all the people surrounding her so we can see a high level of communication competence. Although not all the results confirmed the literature references, they offer good guidelines for further researches of speech production of bilingual and multilingual children.

Key words: code-switching, bilingualism, reasons for code-switching

Sadržaj

1.	Uvod	7
1.1.	Dvojezičnost i višejezičnost	7
1.2.	Važni čimbenici za usvajanje jezika	9
1.2.1.	Jezični unos	9
1.2.2.	Obitelj i okolina.....	10
1.2.3.	Individualne karakteristike djeteta.....	11
1.3.	Dominantnost.....	12
1.4.	Prebacivanje kodova (Code-switching)	13
1.4.1	Ključni pojmovi	13
1.4.2.	Općenito o prebacivanju kodova.....	14
1.4.3.	Vrste prebacivanja kodova	16
1.4.4.	Razlozi za prebacivanje kodova	17
2.	Problem i cilj istraživanja	22
2.1.	Problemska pitanja	22
2.2.	Hipoteze	22
3.	Metodologija	23
3.1.	Opis ispitanika	23
3.2.	Način prikupljanja podataka.....	24
3.3.	Način obrade podataka	24
3.4.	Opis CLAN	25
3.5.	Kodiranje pogrešaka	25
4.	Rezultati i rasprava	27
4.1.	Razlozi za prebacivanje kodova	27
4.2.	Povećanje izloženosti → povećanje iskaza na hrvatskom jeziku?	30
4.3.	Pogreške u engleskom i hrvatskom jeziku.....	33
5.	Ograničenja istraživanja	36
6.	Zaključak.....	37
7.	Prilozi	38
7.1.	Prilog 1.....	38
7.2.	Prilog 2.....	41
7.3.	Prilog 3.....	43
8.	Literatura	45

1. Uvod

1.1. Dvojezičnost i višejezičnost

Dvojezičnost i višejezičnost su danas uobičajene pojave u svijetu s obzirom na svakodnevne migracije stanovnika koji prenose vlastitu kulturu i jezik. Uz to, obrazovni sustav prepoznaje važnost poznavanja više jezika te se potiče učenje istih. Procijenjeno je da je više od pola svjetske populacije, ako ne i više, dvojezično (Grosjean, 2010; prema Silva-Corvalan, 2014) dok je u Europi sve češća pojava trojezičnosti.

Dvojezičnost je jako širok pojam koji se sve više istražuje te samim time stalno dolazi do novih spoznaja. Tako se u devetnaestom i ranom dvadesetom stoljeću na dvojezičnost ili višejezičnost gledalo kao na nedostatak umjesto na vrijednost (Vijeće Europe, 2006) što je u suprotnosti s današnjim razmišljanjem. Različita istraživanja pokazala su da izloženost dvama jezicima od rane dobi ne stvara konfuziju kod djeteta, već posve suprotno - rezultira raznim kognitivnim i socijalnim prednostima (Bhatia i Ritchie, 1999; prema Silva-Corvalan, 2014). Neke od njih uključuju bolju sposobnost kreativnog mišljenja, naprednije metajezične sposobnosti, veću komunikacijsku osjetljivost, bolje rezultate na testovima prostornog opažanja (Jelaska, 2003).

„Pojam dvojezičnosti vrlo se različito određuje, nema jednostavne i općeprihvaćene odrednice. S jedne se strane dvojezičnim smatraju samo oni koju su tako ovladali dvama jezicima da ih govore (gotovo) kao izvorni govornici. S druge se strane dvojezičnima mogu smatrati i svi oni koji se služe dvama jezicima u bilo kojem stupnju...” (Jelaska, 2005, str.38).

Prikaz nekih podjela dvojezičnosti daje Jelaska (2005): *prema vremenu stjecanja* drugog jezika dijeli se na ranu i kasnu dvojezičnost te *prema dobi* kada dijete ovladava dvama jezicima na istovremenu i slijednu dvojezičnost. Rana dvojezičnost stječe se u dobi do jedanaest-dvanaest godina, a kasna nakon toga pri čemu se pokazalo da je rana dječja dvojezičnost u mnogočemu prednost. Kada djeca usvajaju oba jezika od rođenja, govori se o istovremenoj (simultanoj) dvojezičnosti ili dvojezičnosti kao prvomu jeziku. Kada drugim jezikom ovladavaju nakon materinskog, bez obzira usvajaju li ga ili uče, govori se o slijednoj (sukcesivnoj) dvojezičnosti. Najčešća je granica između simultane i sukcesivne dvojezičnosti tri godine.

Djeca koja su okružena dvama jezicima grade jezično znanje brzinom koja je usporediva ili čak brža u usporedbi s djecom koja su izložena samo jednom jeziku. Ali kao i jezični unos,

njihov jezični razvoj podijeljen je na dva jezika. Posljedica toga je da dvojezična djeca kasne za jednojezičnom u pogledu rječnika i gramatike gledajući rječnik svakog jezika zasebno. No, gledamo li ukupni rječnik, dakle rječnik oba jezika, on će biti jednak ili čak veći od onog kod jednojezične djece (Lowry, 2015). Naravno, rječnik svakog pojedinog jezika ovisi o situacijama i proživljenim iskustvima te komunikacijskom partneru. Upravo zato što se neka iskustva dožive na samo jednom od jezika, govornici mogu poznavati rječnik te situacije samo na jednom jeziku (npr. školski nasuprot kućnom rječniku). Istraživanjem se pokazalo da djeca trebaju dobiti 60-80% unosa na nekom od jezika kako taj jezik ne bi bio drugačiji od onog kod jednojezične djece (Hoff, Core, 2013). Što se tiče razvoja gramatike, Gatercole (2009; prema Hoff i Core, 2013) navodi da dvojezična djeca sustignu jednojezičnu u tom pogledu oko 9-10 godine.

Danas se umjesto naziva dvojezičnost ili bilingvalnost, mnogojezičnost ili multilingvalnost, sve više širi način višejezičnost ili plurilingvalnost (Jelaska, 2003). Za onoga tko zna tri, četiri ili više jezika može se reći da je trojezična, četverojezična ili višejezična osoba. Različiti jezici višejezičnih govornika su u međuodnosu te tako stvaraju jezične sposobnosti koje nadilaze jezično znanje i jezične sposobnosti svakog pojedinog jezika koji zna. Stoga sličnosti i različitosti dvaju ili više jezika mogu pomoći pri usvajanju/učenju drugog, trećeg jezika.

Davidiak (2010) ističe da kombinacija triju jezika postoji tamo gdje je prisutan i izvor unosa u sva tri jezika i tamo gdje postoji potreba za komunikacijom na sva tri jezika. U slučaju kad je dijete suočeno s tri jezika u svojoj okolini, dijete odabire onaj jezik koji funkcionira u najvećem broju slučajeva (Quay, 2001). U procesu proizvodnje na trećem jeziku višejezični govornici aktiviraju prethodno usvojena jezična znanja i iskustva u procesu proizvodnje na trećem jeziku (Letica Krevelj, 2014). Hoffmann (2001) navodi sljedeću klasifikaciju trojezičnosti:

1. Trojezično dijete izloženo dvama jezicima kod kuće, a koja su različita od jezika šire zajednice.
2. Djeca koja su odrasla u dvojezičnoj zajednici i čiji je kućni jezik različit od jezika zajednice.
3. Dvojezična djeca koji treći jezik uče u školi.
4. Dvojezična djeca koja su postala trojezične kroz imigraciju.
5. Članovi trojezičnih zajednica.

Nadalje, Hoffmann razlikuje *prijelazni trilingvizam* koji se pojavljuje kada jedan od ta tri jezika postaje sve manje funkcionalan i osoba ga s vremenom zaboravlja te postaje jednojezična ili dvojezična s trojezičnom pozadinom. Ovo je često kod trilingvizma u djetinjstvu u slučajevima kada jedan od jezika naglo gubi funkcionalni značaj kako dijete odrasta i postupno gubi kontakt s tim jezičnim unosom. Kako Ervin-Tripp i Reyes (2005) navode, ovo je česta pojava koja se događa kada se obitelj preseli. Suprotno tome, *rekurentni trilingvizam* pojava je gdje svaki od tri jezika ima svoju funkciju i vezan je uz određeno područje.

Mogućnosti u trojezičnom izboru višejezičnih osoba su višestruke stoga se može očekivati više neprikladne gramatičke i pragmatičke upotrebe. Ali generalno, trojezične osobe ne rade značajno više pogrešaka u usporedbi s dvojezičnima (Hoffmann, 2001).

1.2. Važni čimbenici za usvajanje jezika

1.2.1. Jezični unos

Kvaliteta i količina unosa imaju vrlo bitnu ulogu u usvajanju više jezika. Čimbenici bitni za unos mogu se podijeliti u dvije kategorije: bliži i udaljeniji (Armon- Lotem, Walters i Gagarina, 2011). Bliži čimbenici uključuju kvantitativne mjere poput duljine izloženosti nekom jeziku (kuća/škola) na dnevnoj razini (Chondrogianni i Marinis, 2011; Ervin-Tripp i Reyes, 2005) te kumulativno izlaganje tijekom nekog vremena (Gutiérrez-Clellen i Kreiter, 2003). Jezična izloženost promatra se i u kontekstu čitanja knjiga koji podržava usvajanje tog jezika, dok gledanje televizije podražava usvajanje tog jezika, no u manjoj mjeri (Patterson, 2002; prema Hoff i Core, 2013). Stoga je bitan čimbenik i broj aktivnosti povezan s pismenosti (npr. čitanje)(Scheele, Leseman i Mayo, 2010).

Udaljeniji čimbenici uključuju širu okolinu koja oblikuje bliže čimbenike i na taj način pridonosi djetetovom jezičnom razvoju više u kvalitativnom smislu. Pod kvalitetom se smatra bogatstvo unosa što se uglavnom veže uz djetetove sugovornike. Ima li dijete mogućnost komunikacije s jednim govornikom tog jezika ili s više njih (Jia i Fuse, 2007; Place i Hoff, 2011), govori li neki govornik taj jezik isključivo s djetetom te je li izvorni govornik. Različiti dokazi navode da veći utjecaj imaju različiti govornici nekog jezika na usvajanje tog jezika kod djeteta nego više sati provedeno sa samo jednom osobom koja govori taj jezik (Place, Hoff, 2011).

Uz to, bitna je i stabilnost samog unosa te odvojenost više jezika u uporabi (Byers- Heinlein, 2013; prema Unsworth, u tisku) kako ne bi došlo do miješanja jezika kod djeteta što je česta pojava u ranijoj dobi koja se očituje u vidu pojave dizgramatičnosti.

Unsworth (u tisku) navodi kompleksnost materinskog jezika kao bitnog čimbenika u usvajanju jezika. Sličnosti i različitosti dvaju jezika mogu olakšati i otežati istodobno usvajanje više jezika u ranoj dobi. Isto navodi i Prebeg-Vilke (1991, str. 84) koja kaže da je većina poteškoća s kojima se suočava učenik drugog jezika prouzrokovana materinskim jezikom. *„Ako između prvog i drugog jezika postoje razlike, učenikovo poznavanje prvog jezika ometat će usvajanje drugog. Strukture koje su u oba jezika slične učenici će lako usvojiti.“*

1.2.2. Obitelj i okolina

Istraživanja se slažu da je i redoslijed rođenja bitan čimbenik s obzirom da se pokazalo da prvorodena djeca bolje znaju jezik roditelja. No, često upravo ta starija djeca kasnije donose dominantni jezik zajednice kući te se prebacuju ili prevode kada ih ostali ukućani ne razumiju. Često se jedan jezik koristi kod kuće, a drugi jezik djeca uče/usvajaju putem zajednice. U tom slučaju postoji jezik iznutra i jezik izvana koji često imaju posve različite pragmatičke i semantičke domene (Ervin-Tripp i Reyes, 2005). Iz tog razloga bitan čimbenik je i ima li dijete starijeg brata ili sestru koji pohađaju školu s obzirom da to znatno utječe na obiteljsku dinamiku.

Velik utjecaj imaju i roditelji i poznavanje jezika na kojem se obraćaju djetetu - materinski ili strani jezik. Rezultati istraživanja Hammer i sur. (2009) gdje se pratilo roditelje (izvorne govornike španjolskog jezika) koji su se djeci više obraćali na engleskom jeziku pokazali su da djeca nisu imala bolje vještine na engleskom, samo su bili lošiji u španjolskom. Hoff i sur. (2012) ističu da kada oba roditelja govore manjinski jezik, veća je vjerojatnost da će se dijete nastaviti razvijati dvojezično nego kada samo jedan roditelj govori manjinski jezik.

Jedan od čimbenika koji je bitan za usvajanje jezika je i stupanj majčinog obrazovanja jer prema nekim istraživanjima majke s nižim stupnjem obrazovanja rjeđe se obraćaju svojoj djeci, pokazuju smanjenu raznolikost u rječniku i gramatičkim konstrukcijama koje koriste te imaju manje strategija koje poboljšavaju konverzaciju (Hoff, 2006).

Hammer i sur. (2011) ističu razlike s obzirom na spol djeteta gdje navode da roditelji češće koriste manjinski jezik s djevojčicama nego dječacima zbog čega su djevojčice češće dvojezične. Unsworth (2015) uz ove, navodi još neke čimbenike u okolini koji mogu utjecati na usvajanje jezika, a to su roditeljske strategije, status jezika (manjinski/većinski, prestiž) te tip obrazovanja (jednojezični/dvojezični/imerzija).

Većina dojenčadi koja je u velikoj mjeri izložena dvama ili više jezika, vrlo vjerojatno će postati kompetentna u tom jeziku, bez obzira kako su uvjeti interakcije postavljeni. No vrlo lako se jezik koje je dijete usvojilo u ranom djetinjstvu može izgubiti ukoliko izostane podrška roditelja ili zajednice (Hakuta, 1994; prema Ervin-Tripp i Reyes, 2005). Zajednica može biti otvorena prema jezicima manjina što je čest slučaj u višejezičnim državama, no postoji i druga krajnost gdje većinski jezik istiskuje manjinski iz svih funkcija te ni na koji način nije podržavan.

1.2.3. Individualne karakteristike djeteta

Davidiak (2010) uz tip, modalitet i količinu unosa kojem je dijete izloženo navodi kao bitne čimbenike i djetetovu dob u trenutku početka usvajanja te redoslijed usvajanja sva tri jezika. Ervin-Tripp i Reyes (2005) također ističu djetetovu dob kao bitni čimbenik. „*Dob prvog susreta govornika s drugim jezikom utječe ne samo na sposobnost izgovora nego i na sposobnost usvajanja sintakse, vokabulara i sposobnosti razumijevanja slušanjem.*“ (Prebeg-Vilke, 1991; str.78). Huerta-Macias (1983; prema Huerta-Macias i Quintero, 1992) navodi da su istraživanja pokazala da će se djeca koja usvajaju dva jezika simultano, truditi razdvojiti ih kada percipiraju da to kontekst od njih zahtijeva.

Tijekom dojenačke dobi motivacija nije toliko značajan čimbenik s obzirom da je izloženost jeziku izvan djetetove kontrole. Tijekom vrtićke dobi djeca sve više žele da ih druga djeca razumiju i sve više pažnje posvećuju vršnjačkim odnosima zbog čega često zvuče više kao vršnjaci nego poput roditelja. Stoga je u ovom razdoblju motivacija sam proces socijalizacije - želja za iniciranjem komunikacije ili potreba za ostvarenjem cilja. Osim toga, možda žele zvučati kao članovi te grupe koji dijele iste vrijednosti (Hakuta, 1994; prema Ervin-Tripp i Reyes, 2005). Prema Prebeg-Vilke (1991) najuspješnije su upravo one osobe koje posjeduju i talent za jezik i visok stupanj motivacije.

Uz sve navedeno, ne smije se zaboraviti djetetova osobnost i temperament gdje Prebeg-Vilke (1991) ističe pojedince koji su ekstrovertirani, otvoreni i komunikativni kao one koji lakše i

brže usvajaju jezik te kognitivne čimbenike poput pažnje, pamćenja, auditivnog procesiranja i diskriminacije i ostalih. Svi ovi čimbenici zajedno čine usvajanje više jezika istovremeno prirodnim i spontanim te omogućavaju uporabu više jezika.

1.3. Dominantnost

Olsson i Sullivan (2005; prema Montrul, 2015) dominantnim jezikom smatraju jezik koji djeca najviše preferiraju i koriste. Paradis i Nicoladis (2007; prema Montrul, 2015) definiraju jezičnu dominantnost u okviru količine unosa: dominantni jezik je jezik kojem su djeca najviše izložena. Dominantna dvojezična osoba je osoba s većim znanjem u jednom od jezika koji koristi znatno više nego li ostale jezike (Li i Zhu, 2006) dok je uravnotežena dvojezična osoba ona čije je znanje oba jezika otprilike podjednako. De Houwer (2011) navodi da se dominantnost stalno mijenja tijekom života (obično zbog količine unosa koji osoba dobiva u jednom od jezika). U studijama istraživanja drugog jezika pokazalo se da su količina unosa i učestalost korištenja određenog jezika ključne odrednice dominantnosti jezika i jezičnog znanja (Mueller Gathercole i Tomas, 2009). Jezično znanje se globalno definira kao jezična sposobnost i tečnost u jeziku, dok se dominantnost definira kao odnos između dvaju jezika u uvjetima jezične upotrebe i stupnja jezičnog znanja. Dominantni jezik je obično onaj kojem je osoba više izložena te koji i sama više koristi.

Jezik u kojem su dvojezične osobe dominantne i općenito imaju bolja jezična znanja naziva se jačim jezikom, a slabiji jezik je onaj u kojem imaju slabija jezična znanja. Kod slabijeg jezika, između ostalog, uočeno je više pogrešaka u proizvodnji te češće korištenje struktura koje su paralelne s onima u jačem jeziku. Stupanj tečnosti u određenom jeziku ovisi o potrebi dvojezične osobe za tim jezikom te je često vezan za specifična područja (Grosjean, 2008; prema Silva-Corvalan i Treffers-Daller, 2015).

Prema Hyltenstam i sur. (2009) promjena jezične dominantnosti je čest fenomen u današnjem svijetu migracija. Jezik koji je jednom bio dominantan kod djeteta može postati potpuno nepristupačan djetetu u kratkom vremenskom razdoblju zbog manjka unosa u tom jeziku.

No, nakon početnog razdoblja zaboravljanja, rezidualno znanje može se ponovno vratiti i stabilizirati nakon nekog vremena (Bahrick, 1984; prema Hyltenstam i sur. 2009). Razna istraživanja navode da je ključno rano razdoblje usvajanja jezika jer to daje prednost ponovnom učenju određenih fonoloških značajki pojedinog jezika (Au i sur., 2002). U istraživanju Hyltenstam i sur. (2009) rezultati pokazuju koliko je bitna dob u kojoj dijete

počinje usvajati drugi jezik. Djeca koja su posvojena ranije (oko prve godine) bila su doživljena kao izvorni govornici tog jezika za razliku od djece koja su posvojena oko desete godine.

Jezična dominantnost oblikovana je čimbenicima poput sociolingvističke okoline (Foroodi-Nejad i Paradis, 2009) i jezične složenosti (Kupisch, 2007). Prema Hržica i sur. (2015) okolinski jezik je u pravilu uvijek jači te je potrebno uložiti puno više truda za osiguravanje dovoljno jezičnog unosa za paralelni razvoj drugog jezika. Na temelju provedenog istraživanja (Hystenstam i sur., 2009) autori predviđaju da je potrebno 65% unosa tj. izloženosti nekom jeziku da bi on bio dominantan dok Thordardottir (2011) navodi da je potrebno 40% izloženosti nekom jeziku za receptivni vokabular, a 60% za ekspresivni.

Jezična dominantnost kao psiholingvistički fenomen treba biti karakterizirana kao vlasništvo uma koje je pod utjecajem sociolingvističkih parametara poput kvantitete i kvalitete unosa te utječe na aspekte izvedbe poput tečnosti (Yip, Matthews, 2006). Stupanj jezične dominantnosti može igrati ulogu i u određivanju učinka prijenosa kod određenih područja gramatike.

1.4. Prebacivanje kodova (Code-switching)

1.4.1 Ključni pojmovi

Usporedno s istraživanjima dvojezičnosti i višejezičnosti, mijenjale su se i definicije prebacivanja kodova koje su se često zamjenjivale s pojmovima interferencija i miješanje jezika. Tako Hoffmann (1985) navodi da se interferencija i miješanje jezika događa u istom smjeru, od jačeg do slabijeg jezika. Bokamba (1989) definira prebacivanje kodova kao miješanje riječi, fraza i rečenica iz dva različita gramatička sustava kroz rečenicu tijekom istog govornog događaja. Suprotno prethodnim zaključcima, moderna lingvistička otkrića promatraju prebacivanje kodova kao sistematični i smisleni obrazac jezične upotrebe. Tako Jelaska (2005) navodi da se dvojezični govornici često služe *preključivanjem*, tj. prijelazom s jednog jezika u drugi unutar iste govorne situacije ili čak rečenice. Prebeg-Vilke (1991) razlikuje navedene pojmove. Pojam *prebacivanje kodova* odnosi se na svjesno prelaženje iz jezika u jezik te do te pojave dolazi u situacijama kada i drugi sugovornik poznaje drugi jezik. Prebacivanje otkriva da dijete razvija svijest o postojanju dvaju jezičnih sustava. Centeno (2014) ističe da kada se dijete ili odrasla osoba prebacuje između dva jezika u istoj rečenici,

koristeći oba fluentno, to se naziva prebacivanje kodova. Ovo znači da osoba aktivno koristi oba jezika. Pravo prebacivanje uključuje ne samo korištenje vokabulara već i gramatike i sintakse obaju jezika. *Miješanje* jezika događa se unutar istog iskaza u fazi u kojoj dijete još nije svjesno da se radi o dvama jezicima i ova pojava zajednička je svoj dvojezičnoj i višejezičnoj djeci. Podrazumijeva korištenje jednog jezika, ali miješanje riječi iz drugog. Na ovaj način nastaje hibridni jezični oblik koji strukturom ne odgovara niti jednom od dvaju jezika već nastaje novi oblik. *Interferencija* je izraz koji se upotrebljava da bi se označio utjecaj jednog jezika na drugi, i to obično onoga koji govornik bolje poznaje te je ovo nesvjestan proces. Daljnji razvoj lingvistike doveo je do zamjene izraza interferencija (utjecaj prije naučenog jezika na onaj koji se uči) izrazom *transfer* (prijenos znanja jednog jezika u drugi) koji nema negativne konotacije te može biti pozitivan i negativan. Zaključno, engleskom pojmu *code-switching* odgovaraju hrvatske inačice prebacivanje kodova i preključivanje, pojmu *language mixing* odgovara pojam miješanje jezika, a pojmovi *transfer* i *interferencija* su sinonimi. Kako bi se donekle olakšalo razumijevanje navedenih pojmova, u tablici 1. navedeni su primjeri.

Tablica 1. *Primjeri*

PREBACIVANJE KODOVA	<ul style="list-style-type: none"> • „<i>Da, ali trebaš pitati your mum and dad smiješ li ostati ovdje.</i>“
MIJEŠANJE JEZIKA	<ul style="list-style-type: none"> • „<i>Downloadala sam si tu knjigu.</i>“
TRANSFER/INTERFERENCIJA	<ul style="list-style-type: none"> • Ista vrsta gramatičkih struktura javit će se ranije i u drugom jeziku zbog prvog (Treffers-Daller, 2009).

1.4.2. *Općenito o prebacivanju kodova*

Dok neki navode da je preključivanje podsvjesni fenomen (Li, 2000; Inowa, Christopher, Bakrin, 2014), većina smatra da je osoba potpuno svjesna svog prebacivanja iz jednog jezika

u drugi (Yusuf, 2012). O'Donnell i Christoffersen (2014) navode da se zadnjih četrdesetak godina prebacivanje kodova gleda kao znak visoke lingvističke kompetencije među odraslim simultanim dvojezičnim osobama, dok se o prebacivanju kodova kod sukcesivnih dvojezičnih osoba zna manje, a Gumperz (1982) smatra da je ovo strategija koju koriste uglavnom samo dvojezične osobe.

Što se tiče dobi, najznačajnije razdoblje za prebacivanje kodova je od 2 do 3 g. i od 5 do 6 g. (Meisel, 1994). Prema tome, djeca su sposobna koristiti prebacivanje već oko druge godine, no očito nešto kasnije usvajaju suptilnije pragmatičke i sociolingvističke sposobnosti. Osim toga, rano prebacivanje još nema taj raspon funkcija koji ima kod upotrebe odraslih te se tada ne razlikuje samo po funkcijama za koje se koristi već i po formi. Stoga dvojezična djeca prije treće godine imaju tendenciju ubacivanja uglavnom samo jedne leksičke jedinice iz jednog jezika u drugi, najčešće imenice (Kielhofer i Jonekeit, 1983; prema Meisel, 1994). Redlinger i Park (1980) navode da su za troje djece koja su bila predmet istraživanja najveći postotak prilikom prebacivanja činile upravo imenice (oko 40%) dok glagoli čine tek oko 6%. S tim se slaže i Davidiak (2010) koja navodi da se rani pomiješani iskazi kod trojezične djece najčešće sastoje od 2-3 riječi. U ranoj dobi uglavnom se sastoje od leksičkih čestica, imenovanja stvari i događaja u djetetovoj okolini. Nadalje, prema Meisel (1994) osobe koje su usvajale drugi jezik u ranoj dobi, od 2 do 6 g. puno češće su koristile prebacivanje. U ranim fazama jezičnog razvoja, proces prebacivanja može biti znatno različit od onog u kasnijim fazama (Gumperz, 1982). Kako se djetetove socijalne i pragmatičke vještine razvijaju, prebacivanje ima više interakcijsku funkciju koja dopunjava njihove jezike. Dvojezična djeca, kako odrastaju, sve više se prebacuju, no ovaj put to nije zbog manjka jezičnih znanja jednog od jezika već zbog rastuće metajezične i pragmatičke sofistikacije s obzirom da na taj način mogu komunicirati i izraziti što žele točno onako kako su zamislili (Vihman, 1985).

Što se tiče zastupljenosti po spolu, istraživanja navode različite podatke koji su velikim dijelom ovisni o samoj kulturi pojedinaca. Tako Poplack (1980; prema Cheshire i Gardner-Chloros, 1998) navodi da postoje razlike s obzirom na spol u zajednici Portorikanaca koji žive u New Yorku, dok zajednica Grka i ciparskih Grka u Londonu ne pokazuje takve razlike (Cheshire i Gardner-Chloros, 1998). Razlike se objašnjavaju različitim konotacijama koje prebacivanje kodova nosi sa sobom te različitim socijalnim ulogama muškaraca i žena u tim zajednicama. Istraživanje Jagero (2011) pokazalo je da postoje razlike u prebacivanju kodova između muškaraca i žena kod stanovnika Kenije. Kada su u razgovor uključeni i muškarci i žene, muškarci će više koristiti neformalni način komunikacije te shodno tome, više se

prebacivati između jezika. No kada situacija nije takva, te u razgovoru sudjeluju samo žene ili samo muškarci, žene više koriste prebacivanje kodova u usporedbi s muškarcima iz razloga što su u toj interakciji više opuštenije.

1.4.3. Vrste prebacivanja kodova

Schmidt (2014) navodi osnovnu podjelu vrsta prebacivanja kodova, a koju Muysken (2000) dodatno proširuje (u tablici 2. navedeni su primjeri):

1. IZMEĐU REČENICA

Ovo uključuje prebacivanje kodova između rečenica i pojavljuje se na kraju rečenica tj. nakon rečenice na jednom jeziku dolazi rečenica na drugom jeziku.

2. UNUTAR REČENICE

Ovakvo prebacivanje događa se unutar rečenice, obično bez pauze, oklijevanja ili prekida. Muysken (2000) ovu podjelu još malo proširuje te navodi pojmove izmjene, ubacivanja i leksičkog podudaranja. Izmjene opisuje kao pojavu da oba jezika ostanu relativno odvojena. U ovom slučaju se strukture dvaju jezika instinktivno izmjenjuju na gramatičkoj i leksičkoj razini, a pritom svaki jezik zadržava svoju strukturu. Ubacivanja leksičke čestice iz jednog jezika u drugi. Uobičajeno uključuju samo jednu riječ no postoje izvanredni uvjeti kada se i fraze smatraju ubacivanjem. Ova vrsta prebacivanja često se zamjenjuje s pojmom posuđivanja. Jedan od kriterija koji bi mogao pomoći u razlikovanju ova dva pojma navode Bentahia i Davies (1983). Posuđivanje koriste i jednojezične i dvojezične osobe s obzirom da posuđena čestica postaje dio leksikona jezika „domaćina“ dok je prebacivanje kodova karakteristično samo za dvojezične i višejezične osobe. Leksičko podudaranje odnosi se na jezike koji dijele gramatičku strukturu i vokabular je iz oba ili više jezika. Da bi do ovog došlo jezici u kontaktu moraju se strukturalno podudarati.

Tablica 2. *Primjeri*

IZMEĐU REČENICA (prema Wong, 2012)		Did you watch the football game last night? Fēi cháng bàng!
UNUTAR REČENICA (prema Poplack, 1979)	<i>IZMJENE</i>	You should at least de vez en cuando, you know, hablar español.
	<i>UBACIVANJA</i>	Pero I'm doing better than I used to.
	<i>LEKSIČKO PODUDARANJE</i>	Why make Carol sentarse atrás pa'que everybody has to move pa'que se salga.

1.4.4. Razlozi za prebacivanje kodova

Razlozi za prebacivanje kodova su različiti - od komunikacijskih, jezičnih do onih uvjetovanih okolinom i kulturom. Bollinger još 1975. (prema Inuwa, Christopher, Bakrin, 2014) navodi da dvojezične osobe koriste prebacivanje kodova kao konverzacijsku strategiju kako bi olakšali eventualne komunikacijske teškoće koje bi se mogle dogoditi tijekom razgovora. Osim toga, jednu od starijih podjela nude Blom i Gumperz (1972): *situacijsko*, u kojem govornik mijenja jezike shodno promjeni okolnosti i *metaforičko*, u kojem govornik mijenja jezike kako bi postigao posebni komunikacijski učinak. Collins (2003) daje primjer za ta dva oblika prebacivanja kodova. Kada situacija određuje upotrebu jezika, npr. kod kuće ili u crkvi, s prijateljima ili strancima, prebacivanje kodova je situacijsko, a kada je izbor jezika odraz kulture ili društvenih vrijednosti povezanih s njima ili drugim riječima, kada izbor jezika (re)definira situaciju, tada je u pitanju metaforičko prebacivanje kodova. Kasnije Gumperz (1982) ističe da je situacijsko prebacivanje kodova određeno sugovornikom, temom, žanrom i lokacijom te ono odražava što je djetetu bitno tijekom razvoja: ljudi, mjesta, aktivnosti.

Najjačim pragmatičkim čimbenikom pri djetetovom odabiru jezika pokazalo se prebacivanje ovisno o *sugovorniku*. Drugi čimbenik je fizička *okolina*. Djeca prepoznaju da se drugačiji

jezik govori kod kuće, u školi i sl. premda u obzir treba uzeti da je tu i čimbenik sugovornika. Treći bitan čimbenik je i *aktivnost te uloga* koju dijete ima tijekom igre (npr. oponašanja). Dvojezični govornici koriste prebacivanje kodova za izražavanje socijalnih i lingvističkih značenja tijekom razgovora. Određene lingvističke zapreke i različiti socijalni aspekti su obično motivirajući čimbenik kod odabira određene jezične strategije, u ovom slučaju prebacivanja kodova (Gumperz, 1983).

Gumperz (1982) ističe da se lingvistički čimbenici odnose na gramatičku strukturu i ograničenja samog jezika (npr. sintaktička ograničenost dvaju jezika) te oni određuju obrazac prebacivanja kodova - unutar ili između rečenica. Socijalni čimbenici uključuju utjecaj sugovornika, socijalni kontekst, temu, formalnost, status, odnos sa sugovornikom, svrhu diskusije te funkcionalnu upotrebu jezika. Inowa, Christopher i Bakrin (2014) proveli su istraživanje s govornicima jezika hausa (Afrika) koji studiraju u Maleziji kojim je dokazano da se dvojezični govornici prebacuju s jednog jezika na drugi u više od 90 % slučajeva upravo zbog prethodno navedenih socijalnih i lingvističkih čimbenika. Ovisno o sociolingvističkom kontekstu moguće je predvidjeti zbog kojeg razloga će se prebaciti na drugi jezik (Karen, 2003).

Iako nemaju ista jezična znanja u svakom od jezika, dvojezične osobe imaju sposobnost komuniciranja na oba jezika i ovo je ono što ih razlikuje od jednojezičnih (Iyitoglu, 2016). Ovo se događa iz razloga što uzimaju u obzir sva iskustva na oba jezika stoga nije čudno da se prebacuju s jednog jezika na drugi između situacija, i to ne samo između već ponekad i unutar jedne situacije te čak i unutar iste rečenice (Jacobson, 1976).

Quay (2000; prema Montrul, 2015) ističe da se djeca češće oslanjaju na prebacivanje kodova kada koriste jezik u kojem imaju slabija jezična znanja, u nekim trenucima vjerojatno i zbog leksičkih praznina. Upravo zbog neizbježnosti leksičkih praznina, posuđivanje imenica mora se dogoditi kod svakog djeteta. Leksičko ubacivanje ili posuđivanje je okidač za prebacivanje kodova koje se često događa zbog odmah dostupne leksičke jedinice u semantičkom polju. Ovakva ubacivanja su često povezana s određenom temom (Lowie, 1945). Često se događa da je velik broj literature upravo na engleskom jeziku poput npr. tehničkih struka te je ova tema često vezana isključivo uz engleski jezik neovisno o dominantnom jeziku same osobe.

Clyne (1967; prema Hlavac, 2012) prebacivanje kodova gleda s psiholingvističkog aspekta te smatra da se ono događa zbog psiholingvističkog stanja govornikove (ne)sposobnosti razlikovanja ili odabira riječi iz njihovog vlastitog mentalnog leksikona kada pristupaju ili

prizivaju homonime. Ovaj koncept okidača za prebacivanje kodova temelji se na misli koliko je svaki jezik dostupan dvojezičnoj osobi. Ovo potvrđuje i Hlavac (2012) koji je istraživao psiholingvistički uvjetovano prebacivanje kodova kod Hrvata u Australiji. Zbog velikih fonotaktičkih razlika dvaju jezika, manje je homonima te posljedično i manji broj riječi okidača (koji potiču prebacivanje).

Kao što je prije navedeno, količina unosa neizmjenjivo je bitna i povezana s prebacivanjem kodova, a to su Ribot i Hoff (2014) i dokazali. Englesko-španjolska dvojezična djeca u dobi od 2;6 g. koja su se prebacivala na engleski kada su govorili španjolski, čuli su više engleskog unosa kod kuće nego djeca koja su se prebacivala u suprotnom smjeru i ona koja su se ograničeno prebacivala. Djeca koja nisu imala tu asimetričnost u prebacivanju kodova, imala su uravnoteženiji unos. Rezultati istraživanja Stavans i Muchnik (2008) koji su pratili prebacivanje kodova i miješanje kod trojezične djece pokazuju da jezični unos povećava broj prebacivanja kod višjezičnih govornika. Nakon izloženosti jeziku, udio trojezičnih prebacivanja povećava se u odnosu na dvojezične u usporedbi s onom bez prethodnog unosa. Pokazalo se da će se povećati broj prebacivanja što je dijete više izloženo ovim jezicima, što ima više iskustva s tim jezikom te što je naprednije u trojezičnom usvajanju.

Što se tiče obitelji i okoline, Silva-Corvalan (2014) navodi da prevalencija prebacivanja kodova u jeziku dvojezične osobe ovisi o pojavi prebacivanja kodova kod unosa odraslih te reakcijama odraslih na to. Kada se odrasli prebacuju s jednog jezika na drugi ili prihvataju isto od strane djeteta na način da razumiju djetetove iskaze te da podržavaju navedeno djeca se osjećaju slobodnije koristiti kolokvijalni komunikacijski stil koji uključuje prebacivanje kodova (Lanza, 2004; prema Silva-Corvalan (2014). Prema Ervin-Tripp i Reyes (2005) obiteljske jezične vrijednosti i obiteljske strategije za nošenje s miješanjem i prebacivanjem nude kontekstualnu pozadinu za sve probleme vezane oko odabira koda. Mishima (1999; prema Davidiak, 2010) ističe da djeca koju su od rane dobi svjesna jezične kompetencije svojih roditelja, više će se prebacivati s onim roditeljem koji poznaje oba jezika nego s jednojezičnim roditeljem. Dvojezične osobe će se puno manje prebacivati kada su u društvu ljudi za koje prepoznaju da ne dijele njihov jezik. Saunders (1988; prema Meisel, 1994) navodi da osoba djeluje na djetetov odabir samim time što je u istoj prostoriji s djetetom. Još jedan čimbenik zbog kojeg se prebacuje naziva se strategija olakšanja, a uključuje teškoće prisjećanja izraza na jednom od jezika ili nepostojanje ekvivalenta u drugom jeziku zbog npr. kulturalnih ograničenja.

Karen (2003) navodi neke moguće uvjete za prebacivanje kodova:

1. Nedostatak riječi na jednom od jezika
2. Proživljavanje nekih aktivnosti samo na jednom jeziku
3. Lakše izražavanje nekih koncepata na jednom jeziku
4. Razjašnjenje nesporazuma
5. Želja za stvaranjem određenog komunikacijskog učinka
6. Nastavljanje na jeziku koji se zadnji čuo (učinak okidača)
7. Dokazivanje nečega
8. Izražavanje grupne solidarnosti
9. Isključivanje neke osobe iz dijaloga

Nadalje, Muthusamy (2009) navodi da se najčešći čimbenici za prebacivanje kodova mogu podijeliti u pet većih kategorija:

1. KOMUNIKACIJA - olakšavanje komunikacije, učinkovitija komunikacija, isključenje neke osobe iz dijaloga.
2. KONCEPTUALNI - iskustva vezana uz određeni jezik, semantički značaj, naučeni izrazi.
3. NAGLAŠAVANJE - vlastitog iskaza, privlačenje pažnje.
4. INTERLOKUCIJA - smanjenje statusne praznine, izražavanje grupne solidarnosti, pripadnosti određenoj grupi...
5. LEKSIKON - neke koncepte je lakše izraziti na određenom jeziku, nedostatak prigodnog registra.

Prethodno navedeni su najčešći, a nešto rjeđa motivacija za prebacivanje kodova uključuje sljedeće:

1. AUTORITET - pregovaranje s višim autoritetom
2. ETNICITET - identifikacija s određenom grupom
3. PSIHOLOŠKI - govornikovo raspoloženje
4. OKIDAČ - nastavlja koristiti zadnje korišten jezik

Osim toga, Al-Khatib (2003) navodi i kulturološke razlike te ističe da dvojezične i višejezične osobe ponekad koriste prebacivanje kodova kako bi pokazali nadmoć nad manje moćnim pojedincima. Ponekad se ljudi prebacuju zato što žele pokazati svojim sugovornicima da

znaju i drugi jezik ili zato što određena riječ ili fraza bolje zvuči u drugom jeziku (Nortier, 2011).

Hoffmann (2007) je svojim istraživanjem prebacivanja kodova kod trojezične djece zaključila da ono više ovisi o sociolingvističkim varijablama nego o psiholingvističkim ili formalnim lingvističkim iz razloga što sociolingvistički čimbenici utječu na dijete od najranije dobi s obzirom da oblikuju djetetovu socijalizaciju. Što je dijete mlađe, imat će manje prebacivanja iz razloga što tri jezična sustava nisu još u potpunosti usvojena te djetetova ukupna trojezična kompetencija ima manju osnovu znanja na koju se može nadovezati. Starije dijete je više jezično sofisticirano iz razloga što ima više iskustva sa sva tri jezika, njegovo kognitivno znanje jezika je naprednije te ima iskustva s pismenosti u sva tri jezika. Sama činjenica da postoji slijevanje svih triju jezika u jedan iskaz u obliku smislenog i gramatički sofisticiranog prebacivanja, dokaz je da je trojezično dijete sposobno vladati sa sva tri jezika, čak i ako je to samo povremeno. S tim se slažu Stavans i Hoffman (2008; prema Stavans i Muchnik, 2008) koji navode da jezična diferencijacija čak i između trojezične djece počinje već oko treće godine života i to ne samo putem trojezičnog prebacivanja kodova već i putem metajezičnog dokaza povezivanja različitih jezika.

2. Problem i cilj istraživanja

Kako je već navedeno, prebacivanje kodova je česta pojava u današnjem svijetu, no usprkos tome nedovoljno istražena zbog velikog broja jezika. Svrha ovog rada je dati podatke o ovoj jezičnoj pojavi u hrvatskom jeziku.

Cilj ovog rada je opisati prebacivanje kodova kod trojezičnog djeteta koje se služi engleskim, hrvatskim i njemačkim jezikom.

2.1. Problemska pitanja

Tri su problemska pitanja kojima se nastoji ostvariti navedeni cilj.

1. U kojim uvjetima dolazi do prebacivanja kodova?
2. Utječe li izloženost djevojčice hrvatskom jeziku na povećanje veličine i broja iskaza u istom?
3. Čini li djevojčica više pogrešaka u engleskom ili hrvatskom jeziku?

2.2. Hipoteze

H1: Do prebacivanja kodova najviše dolazi u trenucima izmjene sugovornika, nepoznavanja riječi u engleskom jeziku te s ciljem pokazivanja znanja hrvatskog jezika.

H2: Povećanjem izloženosti hrvatskom jeziku, povećat će se i broj te veličina iskaza na hrvatskom jeziku.

H3: Broj pogrešaka bit će veći u hrvatskom jeziku.

3. Metodologija

3.1. Opis ispitanika

Djevojčica H.F. je rođena urednom trudnoćom 21. ožujka 2013. g. u Innsbrucku u Austriji gdje je otac u tom trenutku bio zaposlen. Majčin otac je porijeklom iz Njemačke gdje je majka i provela većinu života, a majčina majka porijeklom je iz Amerike gdje je majka provodila ljeta. S obzirom na navedeno, majka djevojčice je govornik engleskog i njemačkog jezika od rane dobi. Otac djevojčice je rođen i odrastao u Americi otkud su mu i roditelji te je njegov materinski jezik engleski. U odrasloj dobi učio je kratko njemački, no ne koristi ga u komunikaciji s obitelji. Djevojčica ima pet godina starijeg brata koji je također dvojezični govornik engleskog (dominantni) i njemačkog. Uglavnom komunicira na engleskom. Hrvatski uči zadnje dvije godine u školi kao nastavni predmet, dok su ostali predmeti na engleskom jeziku (British International School).

S obzirom na prirodu očevog posla, tri mjeseca nakon rođenja djevojčice obitelj se preselila u Zagreb. Otac često izbiva, te djevojčica većinu vremena provodi s majkom koja s njom od rođenja govori engleski te u manjoj mjeri njemački kao i s dječakom. Njemački ne koristi sustavno te ga tek od nedavno uvodi u svakodnevnu komunikaciju nakon što je djevojčica usvojila bazu materinskog jezika u engleskom jeziku. S djevojčicom na hrvatskom jeziku komunicira isključivo dadilja koja je s njom od njene prve godine (dadilja je autorica ovog rada) dok s ostatkom obitelji komunicira engleskim jezikom. Dadilja je s obitelji inače i tijekom ljeta, osim prethodnog kada su bili u Sjedinjenim Američkim Državama te tijekom ta tri mjeseca djevojčica nije bila izložena niti jednom jeziku osim engleskog te je engleski značajno napredovao. Tijekom snimanja djevojčica je bila izložena hrvatskom jeziku ponekad više puta tjedno, a ponekad jednom u dva tjedna.

Djevojčici je engleski prvi i dominantni jezik. Sve razumije i odgovara na engleskom. Hrvatski joj je drugi jezik, sve razumije, no rijetko odgovara na istom. Kada odgovara, to je najčešće jedna riječ. Prema navodima majke, njemački sve razumije, no ne odgovara na njemu, rijetko kada ponavlja opcije koje joj majka nudi (npr. wasser oder saft). Ponekad odgovara u obliku jedne riječi, no isključivo kada provode vrijeme u Njemačkoj te kada djevojčica zna da sugovornik ne razumije engleski jezik. Uključena je od prošle pedagoške godine u Dječji vrtić „Mala kuća - Kindie“ (od devet do četiri) gdje odgajateljice komuniciraju s djecom isključivo na engleskom. S obzirom da vrtić uglavnom pohađaju djeca

iz različitih zemalja, djevojčica je okružena djecom koja govore različite jezike, među ostalim i hrvatski.

3.2. Način prikupljanja podataka

Istraživanje se provodilo audio snimanjem djevojčice uz suglasnost roditelja. Djevojčica je snimana jednom tjedno u vlastitom domu tijekom uobičajenih situacija poput igre, hranjenja, šetnje i sl. Snimanje je započelo 25. studenog 2016. godine i trajalo je do 10. ožujka 2017. Otad je prikupljeno 12 snimki u prosječnom trajanju oko 15 minuta. Detaljniji pregled dostupan je u tablici 3. Zbog različitih obiteljskih obaveza, nije ju bilo moguće snimiti svaki tjedan.

3.3. Način obrade podataka

Zvučne datoteke snimane su diktafonom OLYMPUS VN - 240PC te provedene kroz CLAN program u okviru baze podataka CHILDES (Child Language Data Exchange System) gdje su i obrađene (transkribirane i kodirane). Većina snimki je obrađena potpuno, a kod duljih snimki uzeti su dijelovi s najvećom produkcijom od strane djevojčice.

Tablica 3.

Redni broj	Datum	Trajanje
1	25.11.	10:58 min
2	30.11.	10:51 min
3	08.12.	16:54 min
4	21.12.	14:31 min
5	09.01.	19:18 min
6	14.01.	09:36 min
7	21.01.	13:35 min
8	28.01.	19:45 min
9	03.02.	13:21 min
10	18.02.	10:15 min
11	24.02.	08:19 min
12	10.03.	19:41 min

Nakon toga, u Microsoft Excel programu (2010) razlozi za prebacivanje kodova klasificirani su u dvanaest kategorija. Svi ostali podatci uneseni su i obrađeni u istom programu poput mjera MLU te broja pogrešaka u svakom jeziku gdje je kao mjera uzet broj iskaza u hrvatskom podijeljen s ukupnim brojem iskaza te je isto učinjeno i za engleski jezik. Broj pogrešaka u svakom pojedinom jeziku podijeljen je s brojem iskaza u tom jeziku kako bi mjere bile usporedive za oba jezika, a podatci vjerodostojniji. Nakon toga, pojedini podatci korišteni su prilikom obrade u SPSS-u, verzija 24 (Statistical Package for the Social Sciences, 2016).

3.4. Opis CLAN

CHAT (Codes for the Human Analysis of Transcripts) i CLAN (Computerized Language Analysis) dio su CHILDES (Child Language Data Exchange System) baze koja služi kao repozitorij za jezične korpuse različitih jezika. CHAT je računalni program koji se koristi za transkripciju audio datoteka koristeći standardni set pravila (CHAT). CLAN je program koji se koristi za analizu transkripata koji su transkribirani u CHAT formatu (MacWhinney, 2000).

MLU (Mean Length of Utterances) naredba se primarno koristi kao prosječna duljina iskaza određenog govornika. Omogućava uvid u ukupni broj rečenica i morfema. Ova mjera daje tri brojeke: broj iskaza, broj riječi i MLU. MLU se koristi kao mjera jezične produktivnosti i praćenja djetetovog cjelokupnog razvoja (Rice i sur., 2010). Što je broj prosječne duljine iskaza veći, to je i veća razina jezičnih znanja. Ova mjera pomaže nam odrediti trenutnu razinu djetetovog jezičnog usvajanja s obzirom na očekivanu za tu kronološku dob te s obzirom na jezičnu kompetenciju povezanu s određenom razinom MLU. Prethodno navedeni autori navode veći broj istraživanja koja potvrđuju pouzdanost i valjanost ove mjere. Hrvatski naziv za ovu mjeru je prosječna duljina iskaza – PDI.

3.5. Kodiranje pogrešaka

Pogreške su kodirane u engleskom i hrvatskom jeziku kako je i propisano CHAT programom. Pogreške su podijeljene u četiri kategorije:

- \$PHO - fonološka pogreška
 - \$ADD - dodavanje
 - \$LOS - gubitak

\$SUB - zamjena

- \$LEX - leksička pogreška
- \$SYN - sintaktička pogreška
- \$MOR - morfološka pogreška

\$PRE - greška vezana uz prefiks

\$SUF - greška vezana uz sufiks

\$NFX - greška vezana uz infiks

\$DER - greška vezana uz tvorbu

\$REG - preopćavanje

\$NFL - greške u deklinaciji i konjugaciji

Prvu skupinu pogrešaka čine fonološke pogreške koje se očituju u vidu nesustavnog dodavanja, gubitka ili zamjene glasa ili sloga. Fonološke pogreške je potrebno razlikovati od čistih artikulacijskih pogrešaka koje nisu označavane već su pisane kao pravilno izgovorena riječ, ali na ovaj način *f(r)og*. Drugu skupinu čine leksičke pogreške koje uključuju pogrešan odabir riječi. Treću skupinu čine sintaktičke pogreške koje se očituju u vidu pogrešnog redoslijeda riječi u rečenici. Posljednju skupinu pogrešaka čine morfološke pogreške gdje se greške vezane uz prefiks, infiks i sufiks mogu staviti pod kategoriju tvorbe s obzirom da su dio tvorbene morfologije. Njima se tvore novi oblici riječi, a često se dodavanjem sufiksa tvore umanjnice imenica, dodavanjem prefiksa novi glagoli te kompariraju pridjevi. Pogreške vezane uz preopćavanje uključuju primjenu pravila koja vrijede za pravilnu paradigmu na sve ostale, bez provođenja dodatnih pravila. Pogreške u deklinaciji i konjugaciji uključuju primjenu pogrešnog roda, broja, padeža ili lica, pogreške u vremenu, vidu ili licu, neslaganje imenice i pridjeva, imenice i zamjenice, imenice i broja.

4. Rezultati i rasprava

4.1. Razlozi za prebacivanje kodova

Kako bismo stekli bolji uvid u razloge za prebacivanje kodova ili preključivanje, sve takve situacije podijeljene su u određene kategorije gdje je njih šest preuzeto od Karen (2003) i Muthusamy (2009). Uz to, javila se potreba za stvaranjem novih kategorija na temelju kvalitativne analize djetetovih iskaza te je dodano još šest kategorija na temelju subjektivne procjene. Tablica 4. daje pregled nekih takvih situacija (prema Kow, 2003 i Muthusamy, 2009) dok se u tablici 5. nalaze samostalno dodani razlozi.

Tablica 4. Razlozi za prebacivanje kodova.

RAZLOZI	PRIMJER 1.	PRIMJER 2.
NASTAVLJA NA JEZIKU KOJI JE ZADNJI ČULA (OKIDAČ)	*INV: sladoled. *CHI: that is dadoled@s [*].	*INV: jedan. *CHI: [- hrv] dva. *CHI: [- hrv] četa [*]. *INV: tri četiri. *CHI: [- hrv] pet.
PROŽIVLJAVANJE AKTIVNOSTI NA JEDNOM JEZIKU	*CHI: [- hrv] pas?	*CHI: maybe pas@s is gone.
LAKŠE IZRAŽAVANJE KONCEPATA NA JEDNOM JEZIKU	*INV: auto. *CHI: well I know how to make auto@s real.	*INV: što je to? *CHI: [- hrv] pupak.
RAZJAŠNJENJE NESPORAZUMA	*CHI: <f(r)og is a> [/] f(r)og is selela@s (zelena)?	*INV: šta tu imaš? *CHI: bellybutton! *INV: šta? *CHI: [- hrv] pupak.
NAGLAŠAVANJE VLASTITOG ISKAZA	*INV: nego? *CHI: [- hrv] ne [x 4].	*CHI: I need a led@s. *CHI: where is the led@s? *CHI: a led@s [/] led@s.
IZRAŽAVANJE GRUPNE SOLIDARNOSTI	*BRO: look this teacher just hired me! *INV: ne. *CHI: [- hrv] ne.	*INV: šta je to? *CHI: you mean (.) š: pašta@s?

Kako Kow (2003) navodi moguće je donijeti zaključak da uvjeti koji doprinose prebacivanju kodova određuju i funkciju koju ta strategija ispunjava. Kako navodi, govornik pokušava manipulirati ili stvoriti željena značenja putem prebacivanja kodova. Kvalitativnom analizom iskaza djevojčice je upravo ovo uočeno. Često se sam razlog ili motiv za prebacivanje kodova nalazi upravo u određenoj funkciji koju dijete želi zadovoljiti te je teško razdvojiti motiv od funkcije.

U ovom istraživanju, u najvećem broju situacija navedenih u tablici 4. upravo je okidač tj. nastavljanje na prethodnom jeziku bio najčešći razlog za prebacivanje iz engleskog u hrvatski jezik. Ovo je svakako vezano uz određene sociolingvističke čimbenike, u najvećoj mjeri sugovornika s obzirom da kada bi joj majka rekla neku riječ na hrvatskom, djevojčica ne bi dala odgovor na hrvatskom već na engleskom jeziku. Nadalje, povremeno bi se prebacila iz jednog jezika u drugi i zbog proživljavanja iskustava na samo jednom jeziku, u ovom slučaju hrvatskom. S obzirom da je autorica ovog teksta s djevojčicom već duži vremenski period, određene situacije proživljavale su zajedno. Jedan od primjera je šetnja do parka gdje bi susreli točno određenog psa. Iako bi se djevojčica uobičajeno psima obraćala na engleskom jeziku (*dog ili doggie*) u situacijama kada bi susrela ovog psa redovito bi ga zazivala hrvatskom riječju *pas*. Razlog za to je što su točno to iskustvo uvijek zajedno doživljavale te je djevojčica povezivala tog psa s hrvatskom riječju *pas*.

S obzirom da je djevojčica trojezična, ponekad joj je lakše neki koncept izraziti na hrvatskom u usporedbi s engleskim jezikom, posebice ako ta riječ ima više sličnosti s njemačkim koji joj je treći jezik (npr. *auto*). Ista situacija je i s riječi *pupak* koja joj je prva hrvatska riječ koju aktivno koristi od rane dobi. Čini se da ovu riječ čak i preferira više u hrvatskom u usporedbi s ostalim jezicima, moguće je i zbog zvučnosti same riječi. Isto čini i s riječi *marmelada* koja je svojim oblikom vrlo slična i u engleskom i u njemačkom jeziku. Djevojčica stoga koristi riječ *lada* koju je i obitelj prihvatila. Prebacuje se i u situacijama kada dođe do nesporazuma. Ponekad se događa da je teže razumljiva ili jednostavno u tom trenutku dadilja ne obraća pažnju te kada zamoli djevojčicu da ponovi iskaz uspješno će se prebaciti na hrvatski kako bi bila shvaćena. Osim navedenog, hrvatski često koristi i u svrhu naglašavanja vlastitog iskaza, posebice u trenucima kada želi postići neki cilj. Uz to, koristi ga i za izražavanje grupne solidarnosti u situacijama kada je brat također prisutan u interakciji te kada se želje i ciljevi djevojčice poklapaju s onima dadilje, a razlikuju od bratovih. U toj situaciji djevojčica će se prikloniti dadilji koristeći ili ponavljajući iskaze na hrvatskom jeziku kako bi zajedno ostvarile navedene želje te kako bi izrazila podršku i slaganje.

Tablica 5. Razlozi za prebacivanje kodova.

<i>Razlozi</i>	<i>Primjer 1.</i>	<i>Primjer 2.</i>
ODABIR JEDNE OD PONUĐENIH OPCIJA	*INV: što ćemo mu napraviti čaj ili sok? *CHI: [- hrv] čaj.	*INV: med ili led? *CHI: [- hrv] led.
UČENJE NOVIH RIJEČI	*INV: snijeg. *CHI: snijeg@s and led@s	*INV: to je žaba. *INV: a green (.) je zeleno. *CHI: [- hrv] žaba [x 3]
POTVRDA	*INV: pa šta mi nisi rekla čaj dati? *CHI: yeah čaj@s.	*INV: za pet minuta. *INV: pet. *CHI: yeah pet@s.
NAUČENI IZRAZI	*INV: kako kažeš? *CHI: [- hrv] molim.	*CHI: there. *CHI: [- hrv] molim.
PODJELA ISKUSTVA	*INV: daj pet malena! *CHI: <I swim> [!] like žaba@s!	*CHI: no: xxx but žaba@s is my favourite part and <and just> [///] and then they splash it.
ŽELI NEŠTO; ZABRANA	*BRO: [- hrv] ne keksa? *CHI: [- hrv] ne.	*BRO: [- hrv] ne mogu. *CHI: yes dođi@s.

Česta je situacija da kada joj se ponudi više opcija na jednom jeziku, odgovor tj. odabrani predmet će dati na jeziku na kojem joj je ponuđen. Kako u hrvatskom, tako i u njemačkom (prema navodima majke). Ovo se ne odnosi na situacije kada ne poznaje ponuđene riječi.

Kada joj se kaže neka riječ s kojom nije upoznata, najčešće će priupitati za njeno značenje. U tim slučajevima pokušava joj se rečeno prikazati konkretnim predmetom ili uklopljivanjem riječi u rečenicu. Ako to ne uspije, tada se daje prijevod na engleskom jeziku. U trenutku kada razumije riječ ili će ju ponoviti jednom ili više puta ili će ju uklopiti u rečenicu. Na ovaj način vrlo brzo i učinkovito usvaja nove riječi na hrvatskom jeziku. Prebacuje se i u slučajevima kada želi potvrditi prethodno rečeno, ponekad je to usmjereno drugoj osobi, a ponekad više ponavlja to sama za sebe. Uz to, prebacuje se i prilikom uporabe određenih naučenih iskaza. S obzirom da u obitelji potiču lijepo izražavanje, to je usvojila i u hrvatskom jeziku. Roditelji ju uvijek potiču da zahvali ili pristojno zatraži. Često koriste izraz: *what do you say?* Gdje ona

automatski odgovara: *please*. U nekoliko situacija majci je na navedeni iskaz odgovorila hrvatskom riječju *molim*. Uz naviku i odgoj, ovaj izraz često koristi kada želi nešto od dadilje. Češće će koristiti hrvatski izraz nego li engleski u razgovoru s navedenim sugovornikom.

Prilikom interakcije ponekad, ali rjeđe, ubacuje i hrvatske riječi. Najčešće ću su to novonaučene riječi i riječi koje preferira. U ovom slučaju, prebacuje se za funkciju podjele iskustava, i to u situacijama kada želi da osoba s njom suosjeća tj. kada se dogodilo nešto s čim nije zadovoljna. Prebacivanje za funkciju zabrane najčešće koristi upravo s bratom, govornikom engleskog jezika, ali u prisutnosti dadilje. Kada izriče zabranu na hrvatskom jeziku ili traži nešto od brata, kao da je izričaj puno snažniji ako je na hrvatskom, a u to postoji i faktor grupne solidarnosti jer na taj način dobiva i podršku od strane dadilje.

Zasigurno je jedan od bitnijih čimbenika sam sugovornik, bio on u interakciji s djetetom ili samo prisutan u istoj prostoriji. Iako se pogledi istraživača razlikuju te neki smatraju da se prebacivanje događa s ciljem stvaranja komunikacijskog efekta i učinkovite komunikacije (Gumperz, 1982), drugi gledaju prebacivanje kodova više kao ispunjavanje interpersonalne funkcije same komunikacije (Halliday, 1975) no svi se slažu da su sociolingvistički čimbenici vrlo bitni.

Na temelju svega navedenog možemo zaključiti da je prva hipoteza tek djelomično potvrđena s obzirom da sugovornik u velikoj mjeri igra ulogu u preključivanju. Preključivanje zbog nepoznavanja riječi u engleskom u ovom slučaju nije potvrđeno s obzirom da je djevojčici prvi, materinski i dominantni jezik engleski jezik te u njemu ima bolja jezična znanja. Komunikacija u obitelji odvija se na tom jeziku te u vrtiću, a uz to i čitanje slikovnica i sličnih aktivnosti povezanih s ranom pismenosti. Uz to, dio o preključivanju s ciljem pokazivanja znanja hrvatskog jezika nije se pokazao točnim no prebacuje se na hrvatski s ciljem postizanja željenog i isticanja grupne solidarnosti kada je u interakciju uključen i brat.

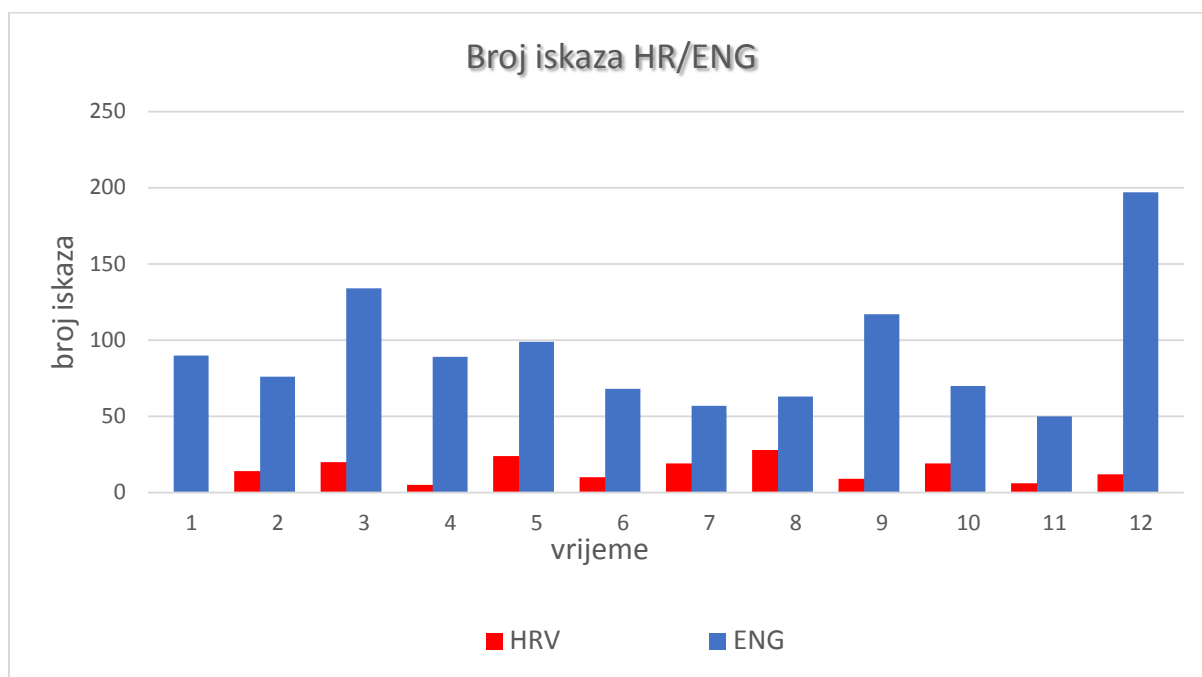
4.2. Povećanje izloženosti → povećanje iskaza na hrvatskom jeziku?

Druga hipoteza provjeravala se putem SPSS-a. S obzirom da je uzorak malen (12) prvo je korišten Shapiro-Wilkov test za provjeru normalnosti distribucije gdje se pokazalo da raspodjela distribucije nije normalna te je zbog toga korištena mjera Spearmanovog koeficijenta korelacije.

Tablica 6. *Povezanost datuma snimanja i omjera broja iskaza pojedinog jezika i ukupnog broja iskaza*

		Datum snimanja	Broj iskaza na HRV/ukupni broj iskaza	Broj iskaza na ENG/ukupni broj iskaza
Datum snimanja	<i>Koeficijent korelacije</i>	1,000	0,182	0,004
	<i>Značajnost</i>	.	0,572	0,991
	<i>N</i>	12	12	12
Broj iskaza na HRV/ukupni broj iskaza	<i>Koeficijent korelacije</i>	0,182	1,000	-0,900
	<i>Značajnost</i>	0,572	.	0,000
	<i>N</i>	12	12	12
Broj iskaza na ENG/ukupni broj iskaza	<i>Koeficijent korelacije</i>	0,004	-0,900	1,000
	<i>Značajnost</i>	0,991	0,000	.
	<i>N</i>	12	12	12

Na temelju tablice 6. vidljivo je da druga hipoteza nije potvrđena iz razloga što nije dobivena statistički značajna pozitivna povezanost vremenskih točki ($p > 0,05$) s omjerom broja iskaza na hrvatskom jeziku i ukupnim brojem iskaza. Nije dokazana niti statistički značajna povezanost vremenskih točki i povećanja iskaza na engleskom jeziku. Na temelju Rho koeficijenta vidljivo je da je povezanost vremenskih točki s brojem iskaza na hrvatskom i engleskom jeziku vrlo slaba ($r=0.0-0.2$). Negativna povezanost vidljiva je između broja iskaza na hrvatskom/ukupni broj iskaza te broja iskaza na engleskom jeziku/ukupni broj iskaza. Povezanost među tim varijablama je visoka i statistički značajna ($p < 0,01$) te negativna što znači da se povećanjem jedne varijable, smanjuje druga. Ovo je uobičajena i posve razumljiva pojava za dijete koje je dvojezični govornik. Slična situacija je i s brojem iskaza u svakom pojedinom jeziku kada podatci nisu izjednačeni s obzirom na jezike osim što u ovom slučaju, nije dobivena niti jedna statistički značajna povezanost. Rast i smanjenje broja iskaza u svakom od dvaju jezika prikazan je na slici 1.

Slika 1. Broj iskaza kroz 12 vremenskih točki.

Očito samo jezični unos dadilje nije bio dovoljan da bi tijekom tog vremenskog razdoblja došlo do povećanja iskaza na hrvatskom jeziku. Na temelju prikazanog grafa vidljive su velike varijacije u svakom jeziku. Navedeno se može objasniti raspoloženjem djeteta u danom trenutku. Kada je majka kod kuće, djevojčica je puno opuštenija i slobodnija, dok kada roditelji nisu prisutni ili kada je djevojčica lošijeg zdravlja, razdražljivija je i manje zainteresirana za komunikaciju zbog čega je i samo snimanje ponekad bilo otežano. Pred kraj snimanja djevojčica je izjavila da više voli govoriti engleski jezik jer zna da ju svi razumiju. H.F.: „*I talk English, you talk Croatian, we talk differently and that's okay.*“

S obzirom da dadilja s ostatkom obitelji govori engleski jezik, djevojčica je svjesna da će ju dadilja razumjeti te se smanjuje potreba za hrvatskim jezikom što ukazuje na svjesnost djevojčice o međusobnoj odvojenosti jezika. Pogotovo kad je i obitelj koja ne govori hrvatski jezik uključena u interakciju. Ista situacija je i u vrtiću, zbog velikog broja djece iz različitih zemalja (među ostalima i Hrvatske) djeca i odgajateljice uglavnom govore engleskim jezikom koji je internacionalan i kojeg većina poznaje. Moglo bi se reći da je zbog svega navedenog potreba kako za hrvatskim, tako i za njemačkim jezikom, smanjena.

4.3. Pogreške u engleskom i hrvatskom jeziku

Tablica 7. *Deskriptivna statistika pogrešaka u engleskom i hrvatskom jeziku*

	N	Min	Max	C	Q
Pogreške u HRV/broj iskaza u HRV	12	0,000	0,300	0,039	0,163
Pogreške u ENG/broj iskaza u ENG	12	0,020	0,200	0,101	0,076

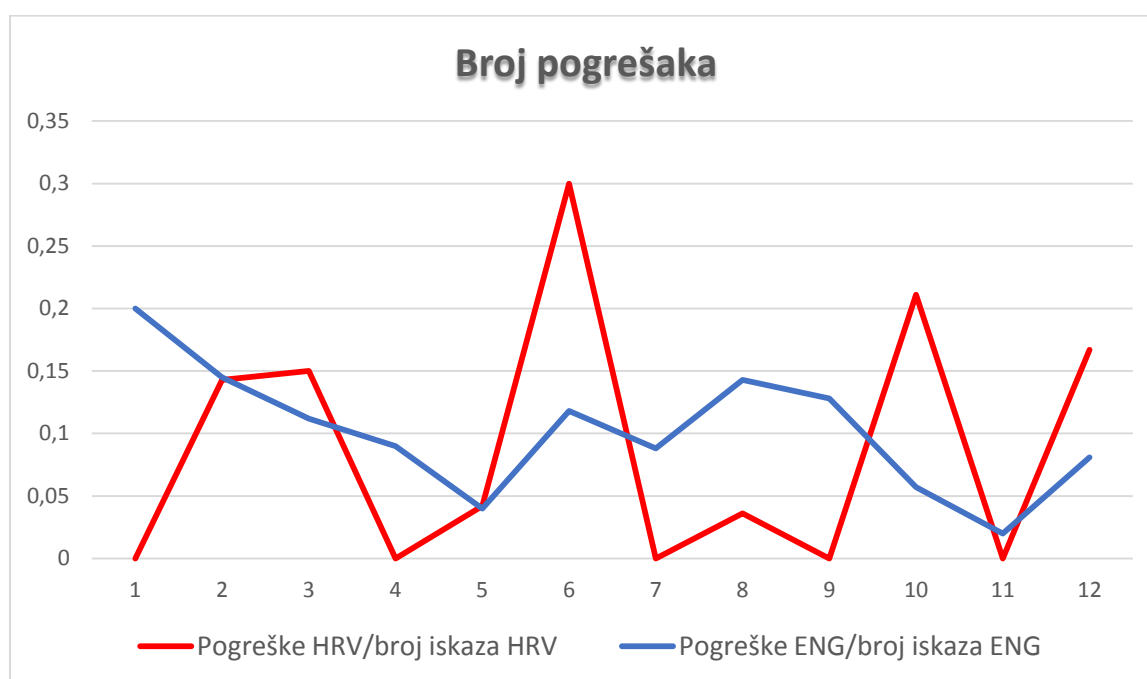
Posljednja hipoteza također nije prihvaćena što je potvrđeno korištenjem Wilcoxonovog testa ekvivalentnih parova koji rezultate samo rangira te stoga ima manju snagu u usporedbi s parametrijskim testovima, no daje nam potrebne podatke (vidljivo u tablici 8). Negativnim rangovima smatraju se oni datumi gdje je prisutan manji broj pogrešaka u engleskom u usporedbi s hrvatskim. Pozitivnim rangovima smatraju se oni datumi gdje je bilo više pogrešaka u engleskom u usporedbi s hrvatskim jezikom. S obzirom na sve navedeno, vidimo da je tijekom 12 vremenskih točki djevojčica ipak imala više pogrešaka u engleskom jeziku iako razlika nije statistički značajna ($p=0,556$).

Tablica 8. *Testiranje pogrešaka*

		N	Mean Rank	Sum of Ranks	Z	p
Pogreške u ENG/broj iskaza u ENG- Pogreške u HRV/broj iskaza u HRV	negativni rangovi	5a	6,30	31,50		
	pozitivni rangovi	7b	6,64	46,5		
	Izjednačeno	0c				
	Ukupno	12			-0,589	0,556

- Pogreške u ENG/broj iskaza u ENG < Pogreške u HRV/broj iskaza u HRV
- Pogreške u ENG/broj iskaza u ENG > Pogreške u HRV/broj iskaza u HRV
- Pogreške u ENG/broj iskaza u ENG = Pogreške u HRV/broj iskaza u HRV

Iako se pretpostavilo da će više pogrešaka biti u hrvatskom jeziku s obzirom da je morfološki zahtjevniji u usporedbi s engleskim to se nije pokazalo. Moguće objašnjenje je da djevojčica ne slaže rečenice u hrvatskom jeziku već uglavnom koristi jednu do dvije hrvatske riječi koje uklopi u sintaksu engleskog jezika. To su uglavnom imenice u nominativu jednine te ne dolazi do pogrešaka. Uz to, s obzirom na veću uporabu, postoji više mogućnosti za pogreške. Grafički prikaz tih pogrešaka vidljiv je na slici broj 2. te se uočava da su pogreške u hrvatskom vrlo skokovite te sklone velikim varijacijama dok su pogreške u engleskom jeziku stabilnije i prate određenu liniju jezičnog razvoja u tom jeziku.

Slika 2. Broj pogrešaka u hrvatskom i engleskom jeziku kroz 12 vremenskih točki.

Kao što je već spomenuto, suprotno postavljenoj hipotezi, više pogrešaka pojavilo se u engleskom jeziku što se može objasniti naprednijim jezičnim razvojem. Najveći broj pogrešaka čine morfološke pogreške od kojih su najzastupljenije greške u deklinaciji i konjugaciji što je tipično za dijete te dobi koje slaže već složenije rečenice. Suprotno tome, u hrvatskom se produkcija svodi na jednu do dvije riječi koje se ne kombiniraju te je najveći broj pogrešaka fonološke prirode, od kojih je supstitucija ili zamjena najčešća (tablica 9).

Tablica 9. *Primjeri pogrešaka*

<i>Naziv pogreške</i>	<i>Potkategorija</i>	<i>Primjer 1.</i>	<i>Primjer 2.</i>
FONOLOŠKE POGREŠKE	\$ADD	*CHI: [- hrv] flala [*]. %err: flala = hvala \$PHO \$ADD.	*CHI: yes flala@s [*]. %err: flala = fala \$PHO \$ADD.
	\$SUB	*CHI: kočolada@s [*] here. %err: kočolada = čokolada \$PHO \$SUB.	*CHI: <f(r)og is a> [/] fog is selela@s [*]? %err: selela = zelena \$PHO \$SUB.
	\$LOS	*CHI: yeah ist@s [*]. %err: ist = list \$PHO \$LOS.	*CHI: [- hrv] <ne> [!] televiza [*]. %err: televiza = televizija \$PHO \$LOS.
LEKSIČKE POGREŠKE	*CHI: o: next by [*] dady's work. %err: next by = nearby \$LEX.	*CHI: that is for [*] you asked for. %err: for = what \$LEX.	*CHI: you drink [*] your food. %err: drink = eat \$LEX.
SINTAKTIČKE POGREŠKE	*CHI: and something else is it going [*] to make. %err: is it = is \$SYN.		
MORFOLOŠKE POGREŠKE	\$SUF	*CHI: now I cleanit it [*] up. %err: cleanit it = clean it \$MOR \$SUF.	*CHI: [- hrv] nosia [*]. %err: nosia = nos \$MOR \$SUF.
	\$REG	*CHI: next [///] yesterday Maki comed [*]. %err: comed = came \$MOR \$REG.	
	\$NFL	*CHI: but them [*] didn't do žaba@s [/ žaba@s.	*CHI: I [*] a f(r)og. %err: I = I am \$MOR \$NFL.

		%err: them = they \$MOR \$NFL.	
--	--	-----------------------------------	--

5. Ograničenja istraživanja

Postoji nekoliko otežavajućih čimbenika prilikom provedbe ovog istraživanja. Jedan od njih je što je ovo studija slučaja te nema mogućnosti generalizacije na opću populaciju. Osim toga, s obzirom da se radi o malom djetetu na faktore poput raspoloženja, bolesti, putovanja i slično nije se moglo utjecati zbog čega snimke ne traju jednako te nisu snimane sustavno svakih sedam dana. Uz to, ljetu prije početka snimanja djevojčica je provela u Sjedinjenim Američkim Državama gdje je došlo do značajnog napretka u engleskom jeziku, a istiskivanja hrvatskog iz različitih funkcija. Nadalje, roditelji ne govore i vrlo slabo razumiju hrvatski jezik zbog čega je sam jezični unos dadilje očito nedovoljan za značajniji napredak. Osim toga, metodološki je zahtjevnije, a rezultati su manje objektivni jer se rezultati djevojčice ne mogu usporediti s rezultatima djece odrasloj u sličnoj situaciji zbog čega se u daljnjim istraživanjima preporuča povećati uzorak djece s tim da se izjednače po jezicima koje govore te kronološkoj dobi i sličnoj obiteljskoj situaciji.

6. Zaključak

Danas se u skladu s najnovijim jezikoslovnim spoznajama o odnosu među različitim jezicima govornika koji znaju dva ili više jezika, smatra da su jezici kojima pojedinac govori međusobno isprepleteni i djeluju jedni na druge čineći njegovu komunikacijsku sposobnost bogatom (CEFRL, 2001, 4; prema Jelaska, 2003). Iako djevojčica radi pogreške i govori tri jezika, njezina komunikacija s drugim osobama je izvrsna. U velikoj mjeri su za to zaslužne crte ličnosti i temperament s obzirom da je djevojčica vrlo komunikativna, društvena, ne boji se i ne srami stupanja u interakciju s djecom ili odraslima koji govore drugi jezik. Rezultati se mogu objasniti, uz prije navedeno, i činjenicom da iako živi u Hrvatskoj, okružena je engleskim jezikom tj. nekom vrstom američke zajednice. Većina obiteljskih prijatelja su ili Amerikanci ili Nijemci, a susjedi koji govore hrvatski se automatski prebacuju na engleski u komunikaciji s njom zbog čega joj hrvatski nije potreban. U slučaju da joj se obrate na hrvatskom, u većini slučajeva će odgovoriti na engleskom, osim ako primijeti da ju osoba ne razumije. Tada pokušava na sve načine prenijeti poruku. Slično navode i Genesee i sur. (1995) koji su svojim istraživanjem pokazali se da su mala dvojezična djeca osjetljiva na jezična znanja drugih, čak i nepoznatih osoba, te mogu prilagoditi vlastitu jezičnu upotrebu. Nadalje, trogodišnja djeca imala su više komunikacijskih neuspjeha u usporedbi s petogodišnjacima te koriste manje prihvatljive strategije poput ponavljanja ili reformuliranja na istom jeziku umjesto prebacivanja na drugi što se objašnjava čimbenicima poput smanjenog vokabulara ispitivačevog jezika, a ne manjka komunikacijske kompetencije djeteta. Iako jezično nije toliko dobra u hrvatskom jeziku, neosporno je da je komunikacijski vrlo snažna u sva tri jezika.

7. Prilozi

7.1. Prilog 1. Razlozi za prebacivanje kodova (prema Kow, 2003 i Muthusamy, 2009).

NASTAVLJ A NA JEZIKU KOJI JE ZADNJI ČULA (OKIDAČ)	PROŽIVLJAVANJE AKTIVNOSTI NA JEDNOM JEZIKU	LAKŠE IZRAŽAVANJE KONECEPTA NA TOM JEZIKU	RAZJAŠNJENJE NESPORAZUM A	NAGLAŠAVANJE vlastitog iskaza	IZRAŽAVANJE GRUPNE SOLIDARNOS TI
*INV: Helen ti si šou. *CHI: [- hrv] šou! *CHI: me šou@s!	Brojalica Tom i Jerry (list 2)	*INV: nego? *CHI: [- hrv] mama.	*CHI: <f(r)og is a> [/] fog is selela@s [*]?	*INV: Helen ti si šou. *CHI: [- hrv] šou! *CHI: me šou@s!	*INV: ne. *CHI: [- hrv] ne.
*INV: no:s. *CHI: [- hrv] nosia [*].	*CHI: [- hrv] pas? (x10)	*INV: tko ti je to kupio? *CHI: [- hrv] mama.	*CHI: I don't know. *CHI: [- hrv] čaj. *INV: kako? *CHI: [- hrv] čaj.	*INV: nego? *CHI: [- hrv] ne [x 4].	*INV: šta je to? *CHI: you mean (.) š: pašta@s?
*INV: jedan! *CHI: [- hrv] dva. *INV: +< dva. *INV: tri čet(i)ri. *CHI: +< [- hrv] četiri. *CHI: [- hrv] sad!	*CHI: maybe pas@s is gone.	*INV: ova pot +/. *CHI: [- hrv] pupak.	*INV: šta tu imaš? *CHI: bellybutton! *INV: šta? *CHI: [- hrv] pupak.	*INV: tu ćeš. *CHI: [- hrv] tamo.	*BRO: look this teacher just hired me! *BRO: this second! *INV: ne. *CHI: [- hrv] ne.
*INV: sladoled. *CHI: that is dadoled@s [*].	*INV: šta je to? *CHI: dog. *CHI: [- hrv] pas (x4).	*INV: što je to? *CHI: [- hrv] pupak.	*INV: šta je to? *CHI: [- hrv] sok.	*CHI: I need a led@s. *CHI: where is the led@s? *CHI: a led@s [/] led@s.	

*INV: ža:. *CHI: f(r)og. *CHI: [-hrv] žaba.	*CHI: it's not a pas@s.	*INV: šta je to? *CHI: [- hrv] lada@f.			
*BRO: [-hrv] čaj. *CHI: [-hrv] čaj.		*INV: tko je to? *CHI: [- hrv] lada.			
*INV: ajde (.) jedan. *INV: sad ti. *CHI: [-hrv] jedan dva tri četiri.		*BRO: something [///] what's that in it. *CHI: [- hrv] lada.			
*INV: jedan. *CHI: [-hrv] dva. *CHI: [-hrv] četa [*]. *INV: tri četiri. *CHI: [-hrv] pet.		*INV: to je garaža. *INV: auto je tu. *CHI: for auto@s?			
*INV: a Helen kako kažeš? *CHI: [-hrv] dođi.		*INV: da vidim šta Adam +... *CHI: [- hrv] pupak!			
*INV: molim dođi. *CHI: [-hrv] molim!		*INV: auto. *CHI: well I know how to make auto@s real.			
*CHI: iju [/] iju. *INV: fuj. *CHI: [-hrv] fuj [/] fuj.					

<p>*INV: znači nema čokolade. *CHI: yeah. *CHI: I didn't get čokolada@ s.</p>					
<p>*INV: jedan. *CHI: [- hrv] tri. *INV: dva. *INV: tri. *CHI: +< [- hrv] tri. *INV: četiri. *CHI: +< [- hrv] pet. *INV: pet.</p>					
<p>*INV: dobila si dva. *CHI: [- hrv] dva?</p>					
<p>*INV: di [: gdje] je pas? *CHI: [- hrv] pas?</p>					
<p>*INV: a jaja? *INV: ja volim +... *CHI: [- hrv] jaja.</p>					
<p>*CHI: here. *CHI: [- hrv] jaja.</p>					
<p>*INV: može keks? *CHI: keks@s is here.</p>					

*INV: a okay jel(i) od čokolade? *CHI: kočolada@ s [*] here.					
19	17	10	4	4	3

7.2. Prilog 2. Razlozi za prebacivanje kodova -dodatni

ODABIR JEDNE OD PONUĐENIH OPCIJA	UČENJE NOVIH RIJEČI	POTVRDA	NAUČENI IZRAZI	PODJELA ISKUSTVA	ŽELI NEŠTO; ZABRANA
*INV: što ćemo mu napraviti čaj ili sok? *CHI: [- hrv] čaj.	*INV: ne nego kažeš tamo . *CHI: [- hrv] tamo (x7).	*INV: with med? *CHI: yep. *CHI: with med@s	*INV: kako kažeš? *CHI: [- hrv] molim.	*INV: daj pet malena! *CHI: <I swim> [!] like žaba@s!	*CHI: ne@s, it's not lelow@c.
*INV: jesi stavila led ili med? *CHI: [- hrv] med.	*INV: to je žaba. *INV: a green (.) je zeleno. *CHI: [- hrv] žaba [x 3]!	*CHI: that is med@s.	*INV: kako? *CHI: [- hrv] molim.	*CHI: but them [*] didn't do žaba@s [/] žaba@s.	*INV: +" ne televizija (.) nema televizije. *CHI: [- hrv] <ne> [!] televiza [*].
*INV: mama ili tata? *CHI: [- hrv] mama.	*INV: sunce! *CHI: [- hrv] sunce.	*INV: keks. *CHI: [- hrv] keks.	*INV: kako kažeš? *CHI: [- hrv] mo:lim.	*CHI: like žaba@s is my favourite part!	*INV: viči. *CHI: [- hrv] ne!
*INV: jel(i) to čaj ili med? *CHI: [- hrv] med.	*INV: to je led. *CHI: [- hrv] led	*INV: I want sok and led. *CHI: sok@s and led@s.	*INV: kako kažeš? *CHI: [- hrv] &um (.) molim.	*CHI: no: xxx but žaba@s is my favourite part and <and just> [///] and then they splash it.	*INV: +" nema keksa ako gledaš tv. *CHI: [- hrv] nema keksa.

*INV: čaj ili med? *CHI: [- hrv] med.	*INV: da to je led i tu možeš pasti. *CHI: [- hrv] led?	*INV: pa šta mi nisi rekla čaj dati? *CHI: yeah čaj@s.	*INV: kako kažeš? *CHI: [- hrv] mo:lim.		*BRO: [- hrv] ne keksa? *CHI: [- hrv] ne.
*INV: a čaj i keksi? *CHI: after lunch. *CHI: [- hrv] čaj.	*INV: snijeg. *CHI: snijeg@s and led@s.	*INV: led +/. *CHI: [- hrv] led.	*CHI: give that to me! *INV: mo:lim? *CHI: [- hrv] molim.		*INV: reci mu da čeka. *CHI: [- hrv] čeka [*].
*INV: šta (.) med keksi? *CHI: [- hrv] keksi.	*INV: salata. *CHI: [- hrv] salata?	*INV: za pet minuta. *INV: pet. *CHI: yeah pet@s.	*INV: fa:la@d. *INV: ajde. *CHI: [- hrv] fala@d.		*INV: čekaj. *CHI: [- hrv] čeka [x 2] [*].
*INV: čaj ili sok? *CHI: [- hrv] sok.	*BRO: [- hrv] &um list [/] list. *CHI: [- hrv] list.	*INV: list da. *CHI: [- hrv] list (x4).	*INV: a na hrvatskom? *CHI: [- hrv] molim? *INV: molim čaj. *CHI: [- hrv] molim čaj.		*INV: reci mu +"/. *INV: +" dođi odma(h). *CHI: [- hrv] dođi +...
*INV: čaj (.) sok? *CHI: [- hrv] sok	*INV: jabuka. *CHI: [- hrv] jabuka.	*INV: &um voda. *CHI: [- hrv] voda.	*INV: a kako kažeš? *CHI: [- hrv] molim.		*INV: dođi. *CHI: [- hrv] dođi!
*INV: med ili led? *CHI: [- hrv] led.	*INV: lisica. *CHI: I am a lisica@s also (x2).	*INV: ja bi čaj. *CHI: [- hrv] čaj.	*INV: kako se to kaže na hrvatskom? *CHI: [- hrv] molim.		*CHI: [- hrv] dođi!
*INV: tu ili tamo? *CHI: [- hrv] tamo.		*INV: (h)očemo papati? *CHI: papati@s yea.	*INV: a kako kažeš? *CHI: [- hrv] molim.		*BRO: [- hrv] ne mogu. *CHI: yes dođi@s.
*INV: a šta je Suši (.) pas ili maca? *CHI: [- hrv] pas!			*INV: a kako kažeš? *CHI: [- hrv] molim.		BRO: [- hrv] ne fala! *CHI: yes fala@s!
*INV: šta ti je to mama ili tata			*CHI: there. *CHI: [- hrv] molim.		*INV: pa reci mu tako. *CHI: [- hrv] dođi.

reka(o)? *CHI: mama@s and dada@c.					
*INV: imaš paštetu od tune (.) imaš jaja (.) marmelada. *CHI: [- hrv] marmelada.			*INV: pa (.) šta ne kažeš odma(h)? *CHI: [- hrv] molim.		*BRO: [- hrv] ne fala. *CHI: yes fala@s (x2).
*INV: da ne? *CHI: [- hrv] ne.			*INV: ne: <hvala> [!]. *CHI: [- hrv] flala [*].		*INV: evo ide i Adam. *CHI: [- hrv] ne [/] ne.
			*CHI: [- hrv] molim.		*INV: nećemo sad gledati. *CHI: ne:@s pretty please.
			*CHI: [- hrv] molim.		*INV: sad ti kažeš molim. *CHI: [- hrv] molim.
			*INV: fala. *CHI: [- hrv] fala.		*CHI: [- hrv] čaj!
			*INV: fala@d. *CHI: [- hrv] lavla [*].		*CHI: [- hrv] sok.
			*INV: kako još kažeš? *CHI: [- hrv] molim.		*CHI: [- hrv] med.
15	17	14	20	4	20

7.3. **Prilog 3.** *Povezanost datuma snimanja s brojem iskaza na svakom od dvaju jezika*

		Datum snimanja	Broj iskaza na HRV	Broj iskaza na ENG
Datum snimanja	<i>Koeficijent korelacije</i>	1,000	0,088	-0,168

	<i>Značajnost</i>	.	0,787	0,602
	<i>N</i>	12	12	12
Broj iskaza na HRV	<i>Koeficijent korelacije</i>	0,088	1,000	-0,025
	<i>Značajnost</i>	0,787	.	0,940
	<i>N</i>	12	12	12
Broj iskaza na ENG	<i>Koeficijent korelacije</i>	-0,168	-0,25	1,000
	<i>Značajnost</i>	0,602	0,940	.
	<i>N</i>	12	12	12

8. Literatura

1. Al-Khatib, H. (2003). Language Alternation among Arabic and English Youth Bilinguals: Reflecting or Constructing Social Realities? *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, VI(6), 409-422. Retrieved December 25, 2012
2. Armon-Lotem, S., Walters, J., Gagarina, N. (2011). The impact of internal and external factors on linguistic performance in the home language and in L2 in Russian-Hebrew and Russian-German preschool children. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 1 (3), 1-28.
3. Au, T., Knightly, L., Jun, S.-A. & Oh, J. (2002). Overhearing a language during childhood. *Psychological Science*, 13 (3), 238–243.
4. Bentahlia, A., Davies, E.E. (1983). The Syntax of Arabic-French Code-switching. *Lingua*, 59, 301-330.
5. Blom, J. P., Gumperz, J. J. (1972). Social meaning in linguistic structures: Code-switching in Norway. U: Li, W. (ur.), *The Bilingualism Reader*, 111-137, London: Routledge.
6. Bokamba, E. (1989). Are there Syntactic Constraints on Code-mixing? *World Englishes*, 8(3), 277-292.
7. Centeno, O. (2014). Code-Switching vs. Borrowing in Bilingual Children. <http://bilingualkidsrock.com/code-switching-vs-borrowing-in-bilingual-children/>
Preuzeto: 31.03.2017.
8. Cheshire, J. i Gardner-Chloros, P. (1998). Code-switching and the sociolinguistic gender pattern. *International Journal of the Sociology of Language*, 129, 5-34.
9. Chondrogianni, V. & Marinis, T. (2011). Differential effects of internal and external factors on the development of vocabulary, tense morphology and morpho-syntax in successive bilingual children. *Linguistic Approaches to Bilingualism*, 1 (3), 318-342.
10. Collins, W. M. (2003). Code-switching behavior as a strategy for Maya-Mam linguistic revitalization. *OSUWPL*, 57(3), 1–39.
11. Davidiak, E. (2010). One? Dos? Drei! A study of code-switching in child trilingualism. Doktorska disertacija. Sveučilište u Iowi.
12. De Houwer, A. (2011). Language input environments and language development in bilingual aquisition, *Applied Linguistics*, 2, 221-240.

13. Ervin-Tripp, S., Reyes, I. (2005). Child codeswitching and adult content contrasts. *International Journal of Bilingualism*, 9, 85-102.
14. Foroodi-Nejad, F. & Paradis, J. (2009). Crosslinguistic transfer in the acquisition of compound nouns in Persian-English bilinguals. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12, 411-427.
15. Genesee, F., Nicoladis, E., Paradis, J. (1995). Language differentiation in early bilingual development, *Journal of Child Language*, 22(3), 611-631.
16. Gumperz, J. J. (1982). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
17. Gumperz, J. J. (1983). *Language and social identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Gutiérrez-Clellen, V. F. & Kreiter, J. (2003). Understanding child bilingual acquisition using parent and teacher reports. *Applied Psycholinguistics*, 24, 267-288.
19. Halliday, M. A. K. (1975). Learning how to mean: explorations in the development of language. U: Doughty, P. i Thornton, G. (ur.) *Explorations in Language Study Series*. London: Edward Arnold, str. 114-118.
20. Hammer CS, Davison MD, Lawrence FR, Miccio AW (2009). The effect of maternal language on bilingual children's vocabulary and emergent literacy development during Head Start and kindergarten. *Scientific Studies of Reading*, 13 (2), 99–121.
21. Hammer, C.S., Lawrence, F., Rodriguez, B., Dunn Davison, M., Miccio, A.W. (2011). Changes in language usage of Puerto Rican mothers and their children: Do gender and timing of exposure to English matter? *Applied Psycholinguistics*, 32(2), 275-297.
22. Hlavac, J. (2012). Psycholinguistic, metalinguistic and socio-psychological accounts of code-switching: a comparative analysis of their incidence in a large Croatian-English sample. *Suvremena lingvistika*, 73, 47-71.
23. Hoff, E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26, 55-88.
24. Hoff, E., Core, C., Place, S., Rumiche, R., Senior, M., Parra, M. (2012). Dual language exposure and early bilingual development. *Journal of Child Language*, 39 (1), 1-27.
25. Hoff, E., Core, C. (2013). Input and Language Development in Bilingually Developing Children, *Semin Speech Language*, 34 (4), 215-226.

26. Hoffmann, C. (1985). Language acquisition in two trilingual children. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 6 (6), 479-495.
27. Hoffman, C. (2001). Towards a description of trilingual competence. *International Journal of Bilingualism*; 5: 1-17.
28. Hoffmann, C. (2007). The evolution of trilingual code-switching from infancy to school age: the shaping of trilingual competence through dynamic language dominance. *International Journal of Bilingualism*. 11(1), 55-72.
29. Hržica, G., Brdarić, B., Tadić, E., Goleš, A., Roch, M. (2015). Dominantnost jezika dvojezičnih govornika talijanskog i hrvatskog jezika. *Logopedija*, 5 (2), 34-40.
30. Hyltenstam, K., Bylund, E., Abrahamsson, N., Park, H.S. (2009). Dominant-language replacement. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12 (2), 121-140.
31. Hymes, D. (1972) On communicative competence. U: Pride, J.B., Holmes, J. (ur.), *Sociolinguistics*. London: Penguin.
32. Huerta-Macias, A., Quintero, E. (1992). Code-Switching, Bilingualism, and Biliteracy: A Case Study. *Bilingual Research Journal: The Journal of the National Association for Bilingual Education*, 16, 69-90.
33. Inuwa, Y.N., Christopher, A.A., Bakrin, H.B. (2014). Factors Motivation Code Switching Within the Social Contact of Hausa Bilinguals, *Journal of Humanities and Social Science*, 19 (3), 43-49.
34. Iyitoglu, O. (2016). Code-Switching from L2 to L1 in EFL classrooms. *Croatian Journal of Education*, 18, 257-289.
35. Jacobson, R. (1976). *Social implications of intra-sentential code-switching*. Paper presented at the Annual Meeting of South Central Modern Language Association, Dallas, Texas.
36. Jagero, N. (2011). Patterns and Motivation of Code Switching among Male and Female in Different Ranks and Age Group in Nairobi Kenya. *International Journal of Linguistics*, 3 (1), 1-13.
37. Jelaska, Z. (2003). Hrvatski jezik i višejezičnost. U: Pavličević-Franić, D., Kovačević, M. (ur.), *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II: teorijska razmatranja, primjena*. Zagreb: Naklada Slap, str. 106-122.
38. Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J., Opačić, N. (2005). *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

39. Jia, G. & Fuse, A. (2007). Acquisition of English grammatical morphology by native Mandarin speaking children and adolescents: Age-related differences. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 50, 1280-1299.
40. Karen, K. Y. C. (2003). Codeswitching for a Purpose: Focus on Preschool Malaysian Children. *Multilingua*, 22, 59-77.
41. Kupisch, T. (2007). Determiners in bilingual German-Italian children: What they tell us about the relation between language influence and language dominance. *Bilingualism: Language and Cognition*, 10, 57-78.
42. Letica Krevelj, S. (2014). O stvarima koje višejezični korisnici čine (ili ne čine). U: *Višejezičnost kao predmet multidisciplinarnih istraživanja*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primjenjenu lingvistiku.
43. Li, W. (2000). Dimension of bilingualism. U: *The Bilingualism Reader*, 3-25, London: Routledge.
44. Li, W., Zhu, H. (2006). Development of code-switching and L1 attrition in L2 setting. *Birkbeck Studies in Applied Linguistics*, 1, 68-81.
45. Lowie, R.H. (1945). A Case of Bilingualism. *Word*, 1, 249-259.
46. Lowrie, L. (2015). Bilingualism in Young Children: Separating Fact from Fiction. The Hanen Centre. <http://www.hanen.org/Helpful-Info/Articles/Bilingualism-in-Young-Children--Separating-Fact-fr.aspx> Preuzeto: 13.06.2017.
47. MacWhinney, B. (2000). The CHILDES Project: Tools for Analyzing Talk. 3. izdanje. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
48. Meisel, J.M. (1994). Code-switching in young bilingual children: The Acquisition of Grammatical Constraints. *Studies in Second Language Acquisition*, 16, 413-439.
49. Montrul, S. (2015). Dominance and proficiency in early and late bilingualism. U: Silva-Corvalan, C., Treffers- Daller, J. (ur.), *Language Dominance in Bilinguals*. London: Cambridge University Press.
50. Mueller Gathercole, V.C., Tomas, E.M. (2009). Bilingual first language development : Dominant language takeover , threatened minority language take-up. *Bilingualism: Language and Cognition*, 12, 213-237.
51. Muthusamy, P. (2009). Communicative functions and reason for code-switching: A Malaysian perspective. <https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj76YzI7PPSAhWJHxoKHYoGDNAQFggcMAA&url=http%3>

- [A%2F%2Fwww.crisaps.org%2Fnewsletter%2Fsummer2009%2FMuthusamy.doc&usg=AFQjCNHga3w_rU7IDLRcVfKqjix0BsI80g&sig2=zFMEPxOpDIyrm5bHSS_E0w](http://www.crisaps.org/2Fnewsletter%2Fsummer2009%2FMuthusamy.doc&usg=AFQjCNHga3w_rU7IDLRcVfKqjix0BsI80g&sig2=zFMEPxOpDIyrm5bHSS_E0w) Preuzeto: 17.01.2017.
52. Muysken, P. (2000). *Bilingual Speech: A Typology of Code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.
 53. Nortier, J. (2011). Code-switching is much more than careless mixing: Multilinguals know the rules! Preuzeto 23.05.2017.
<http://www.multilingualliving.com/2011/05/19/codeswitching-much-more-than-careless-mixing-multilingual-bilingual-know-rules/>
 54. O'Donnell Christoffersen, K. (2014). Does child code-switching demonstrate communicative competence?: A comparison of simultaneous and sequential bilinguals. *Arizona Working Papers in SLA and Teaching*, 21, 20-40.
 55. Quay, S. (2001). Managing linguistic boundaries in early trilingual development. U: Cenoz, J., Genesee, F. (ur.), *Trends in Bilingual Aquisition*. Amsterdam/Phildelphia: John Bejamins Publishing Company, str. 149-201.
 56. Place, S., Hoff, E. (2011). Porperties of dual language exposure that influence two-year-old's bilingual proficiency, *Child Development*, 82(6), 1834-1849.
 57. Poplack, S. (1979). „Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en espanol“; Toward a typology of codeswitching. New York: Centro de Estudios Puertorriguenos.
 58. Prebeg-Vilke (1991). *Vaše dijete i jezik*. Zagreb: Školska knjiga.
 59. Redlinger, W., & Park, T. (1980). Language mixing in young bilinguals. *Journal of Child Language*, 7, 337-352.
 60. Ribot, K., M., & Hoff, E. (2014). "¿Cómo estas?" "I'm good." conversational code-switching is related to profiles of expressive and receptive proficiency in Spanish-English bilingual toddlers. *International Journal of Behavioral Development*, 38, 333-341.
 61. Rice, M.L., Smolik, F., Perpich, D., Thompson, T., Rytting, N., Blossom, M. (2010). Mean Length of Utterance Levels in 6-month Intervals for Children 3 to 9 Years with and without Language Impairments. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 53, 333-349.
 62. Scheele, A. F., Leseman, P. P. M., & Mayo, A. Y. (2010). The home language environment of monolingual and bilingual children and their language proficiency. *Applied Psycholinguistics*, 31, 117-140.

63. Schmidt, A. (2014). *Between the Languages: Code-Switching in bilingual communication*. Hamburg: Anchor Academic Publishing.
64. Silva-Corvalan, C. (2014). Bilingual Language Acquisition. U: *Bilingual Language Acquisition: Spanish and English in the First Six Years*. Cambridge: Cambridge University Press.
65. Silva-Corvalan, C., Treffers- Daller, J. (2015). Digging into dominance; A closer look at language dominance in bilinguals. U: Silva-Corvalan, C., Treffers- Daller, J. (ur.), *Language Dominance in Bilinguals*. London: Cambridge University Press.
66. Stavans, A. i Muchnik, M. (2008). Language production in trilingual children: Insights on codeswitching and code mixing. *Sociolinguistic Studies*, 1, 483-511.
67. Treffers-Dallers, J. (2009). Code-switching and transfer: an exploration of similarities and differences. U: Bullock, B.E. i Toribio, A.J. (ur.). *The Cambridge handbook of linguistic code-switching*. Cambridge handbooks in language and linguistics. Cambridge University Press, Cambridge, 58-74.
68. Thordardottir, E. (2011). The relationship between bilingual exposure and vocabulary development. *International Journal of Bilingualism*, 15, 426-445.
69. Unsworth. S. (2015). Amount of exposure as a proxy for dominance in bilingual language acquisition. U: C. Silva-Corvalan i J. Treffers-Daller (ur.), *Language dominance in bilinguals: Issues of measurement and operationalization*, 156-173.
70. Unsworth, S. (in press). Quantity and Quality of Language Input. U: Nicoladis, E., Montanari, S. (ur.), *Lifespan Perspectives on Bilingualism*. Mouton de Gruyter.
71. Vihman, M. 1985, June. Language differentiation by the bilingual infant. *Journal of Child Language*, 12(2), 297-324.
72. Vijeće Europe (2006). Položaj materinjeg jezika u školskom obrazovanju. Preporuka 1740. Dostupno: <https://mzo.hr/sites/default/files/migrated/polozaj-materinjeg-jezika-u-skolskom-obrazovanju.pdf> Preuzeto: 22.5.2017.
73. Wong, A.L.W. (2012). *Code-switching in blogs of older and younger Malaysian Chinese*. Masters thesis. Sveučilište u Maleziji.
74. Yip, V., Matthews, S. (2006). Assessing Language Dominance in Bilingual Acquisition: A Case for Mean Length Utterance Differentials. *Language Assessment Quarterly*, 3 (2), 97-116.
75. Yusuf, C. I. (2012). Hausa–English code switching in Kanywood films. *International Journal of Linguistics*, 4(2), 87-96.